

NORDISK REVY

tidning för vetenskaplig kritik och universitetsangelägenheter

under medverkan af

Prof. A. M. Alexanderson, Prof. H. N. Almqvist, e. o. Bibl.-aman. A. Andersson, Fil. Dr. C. Appel, Fil. Kand. R. Arpi, Fil. Lic. A. Bendixson, Doc. J. E. Berggren, Lektor H. Bergstedt, Fil. Dr. M. Billing, Labor. M. G. Blix, Doc. K. H. Blomberg, Lektor S. J. Boëthius, v. Bibliotekar. A. L. Bygdén, Prof. E. C. H. Clason, Prof. P. T. Cleve, Doc. O. A. Danielsson, Doc. D. Davidson, Bibliotekar. A. C. Drolsum, Doc. J. A. Ekman, Doc. A. Erdmann, Doc. K. B. J. Forssell, Adj. P. A. Geijer, Prof. C. Goos, Prof. F. Gustafsson, Prof. J. Hagströmer, Prof. S. F. Hammarstrand, Prof. S. E. Henschen, Prof. H. H. Hildebrandsson, Prof. Edv. Hjelt, Doc. H. Hjärne, Prof. H. Hoffding, Lektor O. V. Knös, Prof. I. S. Landtmanson, Prof. L. F. Leffler, Bibl.-aman. C. H. E. Lewenhaupt, Bibl.-aman. E. H. Lind, Doc. J. A. Lundell, Prof. C. G. Lundquist, Doc. A. N. Lundström, v. Häradsh. C. O. Montan, Prof. C. R. Nyblom, Doc. J. F. Nyström, Prof. O. Pettersson, Doc. K. Piehl, Fil. Kand. E. Rosengren, Doc. A. F. Schagerström, Fil. Lic. F. von Schéele, Doc. J. H. E. Schück, Doc. S. A. H. Sjögren, e. o. Bibl.-aman. C. G. Stjernström, Prof. U. R. F. Sundelin, Doc. A. L. A. Söderblom, Prosekt. J. H. Théel, Doc. E. Trygger, Lektor P. J. Vising, Doc. C. Wahlund, Doc. O. Widman m. fl.

utgifven af

Docenten **Adolf Noreen**, Upsala.

FÖRLÄGGARE: R. ALMQVIST & J. WIKSELL.

UPSALA R. ALMQVIST & J. WIKSELL'S BOKTRYCKERI.

Teologi.

Pedrin, A. D., Socialisme og Kommunisme, betragtede ved Ordets Lys. Kbhvn. I kommission hos Lehmann & Stage. 1884. 63 ss.

Bring, S. L., Fins något kristligt berättigadt i de moderna socialistiska sträfvandena? Lund, C. W. K. Gleerups förlag, 1884. Pris 50 öre.

En af vår tids brännande frågor har i ofvanstående skrifter blifvit skärskådad i kristendomens ljus. De bägge författarnes ståndpunkt i hufvudfrågan är dock så olika, att hvad den ene förnekar, det bejakas af den andre.

Den danske förf. är en af Sören Kierkegaards beundrare och lärjungar och har såsom sådan icke blott en mycket pessimistisk uppfattning af kyrka och stat utan äfven en så individualistisk och asketisk kristendoms-åskådning, att han bestämdt förnekar möjligheten af någon inre förbindelse mellan kristendomen å ena sidan samt stat och kultur å den andra. »En christen Verden», säger han, »er en Umulighed — da Guds Rige ikke er af denne Verden, og der christeligt kun seires ved at ligge under» (s. 41). I socialismen kan han därför icke håller se något, som skulle kunna från kristlig synpunkt vara berättigadt, och det synes som han ville äfven från allmänt mänsklig synpunkt helt och hållet bryta stafven öfver alla socialistiska sträfvanden.

Möjligen skulle förf:s domar öfver socialismen blifvit något mildare, om han icke uteslutande tagit hänsyn till den form af socialism, som med tvångsmakt vill upphäfva åtskilnaden mellan rik och fattig, mellan arbetsgifvare och arbetstagare. Ty om den kristliga eller etiska socialism, som på lagstiftningens väg vill, så vidt möjligt, häfda rättvisa och billighet och garantera den ärlige arbetaren en människovärdig existens, har förf. intet annat att förmäla än detta: »maaske ere de mere maadeholdne

socialistiske Partier bedre, maaske kun klogere end de radikale — det vedkommer ikke den Christne. Socialisterne drives dog alle af den samme urene af Djævelens Mund udgaaede Aand» (s. 30).

Den som intager en sådan ståndpunkt kan och vill tydligen icke gifva något bidrag till den sociala frågans lösning. Den föreliggande skriftens betydelse inskränker sig därtill, att åtskilliga sanningar där uttalas särskildt angående den guds- och menniskofientliga anda, som kännetecknar den revolutionära socialismens och kommunismens program.

Ett vida högre värde eger doktor *Brings* lilla skrift. Ehuru egentligen ett populärt föredrag, hållet i Lund, finner man här ett försök till verklig utredning af det förelagda problemet, och därför att så är behöfver man ej håller befara, att förf. skall kunna se blott brottslighet och gudlöshet i de moderna socialistiska sträfvandena. Genom att i särskilda fall undersöka dessa sträfvandens egentliga innebörd har han med lätthet kunnat uppvisa flere punkter, hvilka icke blott äro praktiskt utförbara utan äfven fullt befogade från kristendomens ståndpunkt.

Doktor Bring inlägger också sin protest mot den nyss anförda uppfattningen, att kristendomen icke har till uppgift att göra sin sanning, sin världsåskådning gällande uti samfundslifvet. Han visar, att det är i kristendomens namn, som samhället redan i flera viktiga afseenden löst den sociala frågan, och han hoppas, att »kristendomen skall förmå bringa den sociala frågan äfven i de punkter, kring hvilka den i vår tid vänder sig, till ett godt slut». Han medgifver visserligen, att »alla kommunismens försök att upphäfva åtskilnaden mellan dem som hafva mycket och dem som hafva litet skola stranda under det närvarande världsskicket», och han är ingalunda blind för den omständigheten, att ifrågavarande samfundsförbättrare icke gå till grunden med afseende på orsaken till nöden, men detta hindrar honom dock icke att gifva sitt fulla erkännande åt och såsom kristligt berättigadt anse socialismens

Herr Professor Lundström

sträfvande, för så vida det afser »human och kristlig rättfärdighet i den borgerliga lagstiftningen med hänsyn till rätten att lefvå».

Anm. har icke någon anmärkning att göra mot förf:s bevisning: den är så bindande som den i en så liten skrift kan vara. Godt vore därför, om de, som tvifla på eller rent af förneka kristendomens sociala uppgift, ville göra bekantskap med den härmed anmälda skriften.

R. S.

Juridik.

von Liszt, Franz, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. Zweite durchaus umgearbeitete Auflage. Berlin u. Leipzig 1884. J. Guttentag (D. Collin). XXIV + 663 s. Pr. 10 M.

Detta arbete betecknas såsom en ny upplaga af författarens tidigare arbete *Das Deutsche Reichsstrafrecht* (Berlin u. Leipzig 1881), men är af vida större omfattning och betydelse. Det äldre arbetet afsåg blott att tjäna såsom en inledning i straffrättens studium och förutsatte, att den studerande vid sidan däraf begagnade någon af de större läro- eller handböckerna. Författarens nya arbete är däremot en fullständig lärobok, som framträder med anspråk på plats vid sidan af *Berners* och *Meyers* kända arbeten. En sådan plats skall också otvivelaktigt tillerkännas detsamma. Måhända kommer dock erkännandet att från många håll ej lämnas så alldeles villigt. Under det nämligen *Berner* i de senare upplagorna mestadels blott omnämner den nyare literaturen utan att närmare ingå på dess innehåll, och *Meyer* i flertalet af samtidens stridsfrågor ställer sig på en förmedlande eller rent af neutral ståndpunkt, intager åter *v. Liszt* en mycket prononcerad ställning i alla nutidsspörsmål inom straffrätten och går härvid oftast sin egen, nya väg under liflig polemik mot de af andra nutida författare framställda åsikter. Med anledning häraf kommer säkerligen arbetet att röna rätt mycken opposition. Men äfven de, som ej dela författarens åsikter, lära ej kunna undgå att erkänna hans arbete såsom en högst betydande insats i straffrättsvetenskapens utveckling.

Redan i sin grunduppfattning af straffet afviker författaren från flertalet af Tysklands nutida kriminalister. I en för ett par år sedan (i *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*) offentliggjord afhandling »Der Zweckgedanke im Strafrecht» betecknade författaren straffet såsom ett i rättsskyddets intresse mot förbrytarens vilja riktadt tvång (straffets inverkan å andra personer, än förbrytaren, ansåg han höra till straffets »Reflexwirkungen»). Denna uppfattning fasthåller författaren i nu ifrågavarande arbete. De faktorer, som äro verksamma för att framkalla brott, låta enligt författaren hänföra sig till följande grupper: 1) *fysiska faktorer*, såsom klimat, temperatur m. m.; 2) *sociala faktorer*, såsom bildning, sanitära förhållanden, befolkningens ekonomiska ställning o. s. v.; samt 3) *individuella faktorer*, nämligen a) medfödda, b) förvärfvade (vana) och c) tillfälliga (retelse till vrede, förförelse, missbruk af spirituösa drycker o. s. v.).

Den sistnämnda indelningen leder till en indelning af förbrytare i a) *födde förbrytare* (italienarnes *delinquenti nati*), b) *vaneförbrytare* och c) *tillfällighetsförbrytare*. Då emellertid en brottslig vana kan vara antingen fast rotad eller ännu stadd i utbildning, omfattar den mellersta klassen två afdelningar, hvilka författaren betecknar såsom *oförbätterliga* och *förbätterliga* förbrytare. Denna gruppering af brottets faktorer gifver vid handen, hvilka medel stå samhället till buds för brottens bekämpande. Gent emot de *fysiska* faktorerna är samhället maktflöst. På de *sociala* faktorerna kan man inverka genom att höja bildningen, välståndet o. s. v., öfverhufvud genom hvarje förbättring af de sociala förhållandena. Detta indirekta bekämpande af brotten hör till *socialpolitikens* uppgift. Å de *individuella* faktorernas område har man att fästa sig vid deras olika beskaffenhet. Under det att de födde förbrytare höra till anstalterna för sinnessjuka, är de öfriga gruppernas bekämpande den s. k. *kriminalsociologiens* hufvuduppgift. Dess vapen i denna strid är *straffet*. Detta verkar, efter hvad i det följande närmare utföres, antingen genom förbrytarens *förbättring* (det vill, enligt den förklaring författaren meddelar, säga: »durch Einpflanzung und Kräftigung altruistischer, sozialer Motive») eller hans *afskräckning* (»durch Einpflanzung und Kräftigung egoistischer, aber in der Wirkung mit den altruistischen zusammenfallender Motive») eller ock genom hans *oskadliggörande* medelst mekaniskt tvång, hans utstötande ur samhället eller inspärrande inom detsamma. Här visar sig nu den förut anförda indelningen af förbrytare vara af betydelse. Jämför man nämligen denna med de olika sätt, hvarpå straffet verkar, erhåller man en fullständig parallel. *Oskadliggörandet* af de *oförbätterlige*, *förbättrandet* af de *förbätterlige*, *afskräckandet* af *tillfällighetsförbrytare*, detta är, enligt författaren, *kriminalsociologiens* korta, men innehållsrika program!

Författaren ser således i straffet en social funktion. Emellertid är han i nu ifrågavarande arbete altigenom jurist. Det är blott de rättsliga reglerna för brott och straff, som utgöra föremålet för hans framställning. Hans arbete är således ej blott till namnet, utan i verkligheten en lärobok i *straffrätt*, icke någon lärobok i *kriminalsociologi*.

Hvad som särskildt fördelaktigt utmärker denna lärobok är den noggranna utredningen af de allmänna begrepp (vilja, handling, förorsakande o. s. v.), hvarmed straffrätten opererar. Någon kunde måhända tycka, att en lärobok i positiv straffrätt icke behöfde belamras med dylika till hälften filosofiska undersökningar. Men hvar och en, som något sysslat med straffrättsliga spørsmål, vet af egen erfarenhet, huru ofta deras besvarande helt och hållet är beroende af en exakt bestämning af dessa allmänna begrepp. Någon förkärlek för abstrakta spekulationer kan för öfrigt långt ifrån läggas författaren till last. För att fria författaren från en sådan beskyllning är det tillräckligt att fästa uppmärksamheten å den omsorg han nedlagt å straffrättens speciella del. Denna träder ej i hans arbete, såsom i flere andra läroböcker, helt och hållet i bakgrunden för den allmänna delen, utan har erhållit en fullt ut lika så utförlig behandling. I följd häraf är studiet af detta arbete lärorikt ej blott för den, som vill sätta sig in i straffrättens allmänna läror, utan ock för

den, hvilken önskar erhålla ledning för besvarandet af speciellare frågor, som blott angå särskilda brottsarter. Äfven svenska jurister torde ej sällan med fördel kunna begagna sig af arbetet jämväl i sistnämnda syfte.

J. H—r.

Holm, G. B. A., Lagfarts- och in-teckningslagarne jemte dithörande författningar med förklaringar ur autentiska källor samt hänvisningar, rättsfall och sakregister, 2:dra tillökade upplagan. IV + 157 ss. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner. Pr. 2,40.

Sidenblad, Karl, Sveriges kommuner i administrativt, judicielt och ecklesiastiskt hänseende m. m. år 1885. 150 ss. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner. Pr. b. 2,50.

Wrede, R. A., Processinvändningarna enligt finsk allmän civilprocessrätt. Akademisk afhandling. IX + 207 ss. Helsingfors. J. C. Frenckell & Son, 1884.

Wrede, R. A., Om kvitning enligt finsk rätt. Akademisk afhandling. VI + 205 ss., Helsingfors. J. C. Frenckell & Son, 1883.

Tidskrift, utg. af juridiska föreningen i Finland. XIX: 1. J. Serlachius, Om prescription af klander i jordafång enligt 1734 års lag. E. Tegengren, Till frågan om den vilkorliga frigifningen. — Rättsfall. — Juridisk bibliografi.

2. R. A. Wrede, Om begreppet litis contestatio och dess betydelse för den nyare processrätten, II. — Rättsfall, m. m.

Literatur- och konsthistoria.

Söderhjelm, Werner, Om Johann Elias Schlegel, särskildt som lustspelsdiktare. Akademisk afhandling. V + 139 ss. Helsingfors 1884.

För svenska läsare i allmänhet torde det Gottschedska tidehvarvet hufvudsakligen vara känt genom Hettners eller Lemckes framställning. De sista åren erbjuda likväl en rik samling af arbeten, hvilka egnats åt specialundersökningar af denna periods litteratur. Genom Seuffert, Litzmann, Muncker, Hirtzel, Warniek m. fl. har forskningen riktats med en serie af värdefulla monografier, till stor del stödda på Gottscheds af Danzel endast ofullständigt begagnade, hittills otrykta brevsamling. Antalet af dessa har nyligen ökats genom Dr. Söderhjelm's biografi öfver Johann Elias Schlegel, och jag kan icke annat än lyckönska författaren att hafva åstadkommit ett så verkligt godt arbete. Visserligen äger jag ej tillräcklig kännedom i denna periods litteraturhistoria för att kunna göra anspråk på att gälla såsom fullt kompetent domare, men så vidt jag kan döma, synas mig de svenska litteraturhistoriska gradualafhandlingar vara lätt räknade, hvilka gå upp mot föreliggande arbete. Den metod, förf. följer, är den rent historiska, och afhandlingens i företalet påpekade ändamål — att uppvisa Schlegels ställning till den Gottschedska skolan

— har strängt fasthållits. Såsom en däraf härflytande förtjänst kan påpekas, att författaren hållit sig fullkomligt fri från allt öfverskattande af Schlegels person och betydelse. Likaledes saknar man detta småaktiga ästetiserande, som med förbiseende af de historiska betingelserna dömer företeelserna efter en på konstruktiv väg vunnen regel.

Afhandlingen inledes med en biografi. Redan på skolbänken hade Schlegel gjort bekantskap med Gottscheds Critische Dichtkunst, och med ledning af denna smaklära började han äfven sitt författarskap. 1740 trädde han vid universitetet i Leipzig i personlig beröring med Gottsched, hvilken i den tjugutvåriga begåfvade skalden fann en välbehöflig bundsförvandt mot den just vid denna tid börjande oppositionen mot den Gottschedska allenastyrelsen. Författarens framställning pag. 5 af Schlegels deltagande i de literära tidskrifterna är kanske ej fullt redig. Han säger: »Schlegel blef nu en flitig medarbetare i Schwabes under Gottscheds egid stående tidskrift Belustigung des Verstandes und Witzes äfvensom i Gottscheds egna Critische Beiträge, och när Gottsched beslöt att sätta upp en »Deutsche Schaubühne nach den Regeln und Mustern der Alten», blef Schlegel en af hans förnämsta medarbetare däri — vid samma tid som hans forna kamrater i Belustigung, Rabener, Zachariä, Gellert m. fl., redan aldeles frisagt sig från Gottsched och begynt förbereda grundandet af Bremer Beiträge, vid samma tid som schweitzarnes första angrepp bragt Gottscheds höga tron att betänkligt luta åt sitt fall. Ja, ännu 1745 publiceras slutet af Schlegels afhandling Von der Nachahmung i Gottscheds tidskrift Neuer Büchersaal.» Man får härigenom det intrycket, att allt detta skett samtidigt. Men rätta förhållandet är dock, att Belustigung utgafvos 1741, Deutsche Schaubühne 1740 — Schlegel skref där först 1743 —, Bremer Beiträge grundades 1744 och schweitzarnes angrepp började 1740. I sammanhang härmed kan anmärkas, att andra bandet af Deutsche Schaubühne, där Jean de France publicerades, utkom redan 1740, icke, såsom pag. 47 säges, 1741. Andra bandet utgafs nämligen före det första. Då Schlegel 1742 lemnade Leipzig stod han ännu i det intimaste förhållande till Gottsched, men så småningom började Schlegel att närma sig dennes fiender. På genomresa i Hamburg 1743 hade han gjort Hagedorns bekantskap, hvilken han 1745 förnyade. Samma år trädde han i beröring med Bodmer, hans vyer vidgades, och 1746 blef brytningen med Gottsched fullständig. Bevekelsegrunderna torde hufvudsakligen hafva varit literära — Schlegel hade emanciperat sig från den Gottschedska skolan — men nekas kan ej, att äfven mindre ädla motiv synas hafva spelat in. Gottsched var en fallen storhet, och Schlegel tyckes hafva fruktat att vara med på det sjunkande skeppet. Hade Schlegel vistats i Tyskland, hade hans ställning antagligen blifvit en annan. Han hade då haft svårare att balansera mellan Gottsched och Bodmer, utan mera öppet och bestämdt måst taga parti för endera. Nu bodde han sedan 1743 i Danmark, således jämförelsevis afägsen från det egentliga stridsfältet, och hans intresse splittrade sig äfven mellan Danmark och Tyskland. 1747 hade den danska skådebanan åter öppnats, och både genom afhandlingen Zur Aufnahme

des dänischen Theaters och flere skådespel visade Schlegel sitt nit för den dramatiska konsten i det nya fäderneslandet. Till olycka för både den danska och tyska literaturen skulle Schlegel icke länge fortfara att verka. Han dog redan 1749.

Schlegels egentliga betydelse ligger i hans lustspel, och den drygaste delen af afhandlingen har äfven egnats åt denna sida af Schlegels verksamhet. Det första stycket är det 1741 skrifna *Der geschäftige Müssiggänger*. Förf. spårar här ett inflytande från Destouches. Måhända har han häri rätt. För min del finner jag stycket snarare erinra om Regnard eller Piron. Den abstrakta hufvudpersonen är naturligen intet karaktäristiskt för Destouches, utan går mer eller mindre igen i alla 1700-talets franska pjäser. Det karakteristiska för den riktning, Destouches tillhör, är väl snarare det moraliserande elementet, »das rührende», något larmoyanta, hvilket Destouches lärt sig under sitt vistande i England. D:r Söderhjelm påpekar också själf, att dramats hjälte påminner om Regnards däruti, att han vid styckets slut icke undergår någon förändring. Regnard tillhörde den äldre franska skolan, Destouches den genom engelskt inflytande framkallade nya, och det kan därför vara af ett visst intresse för Schlegels biografi att fasthålla, att han i sitt första lustspel ännu stod på rent fransk mark. Det andra, året därefter skrifna stycket, *Die Pracht zu Landheim*, har däremot, såsom förf. uppvisat, uppstått under inflytande från Holbergs *Jean de France*. Äfven den tredje komedien, *Den gute Rath*, visar inverkan från den store danske lustspelsförfattaren. I *Der Geheimnissvolle* är det holbergiska inflytandet mindre, och beroendet af Destouches och Marivaux börjar visa sig. Särskildt i upptakten, att den okände älskaren är den af föräldrarna bestämde brudgummen, synes ett hos denna sistnämnda skola omtykt motiv vara använt. I Schlegels obestriddigen själfständigaste stycke, *Die stumme Schönheit*, är det direkta inflytandet mindre, men den art moraliserande, som där framträder, är tydligen icke af det molièreska slaget, utan visar sig snarare såsom en ättelägg af de engelska veckoskrifterna. Höjdpunkten af Schlegels utveckling är tydligen *Triumph der guten Frauen*. Ehuruväl Steele kunat gifva anledningen till själfva fabeln, är andan dock obestriddigen den samma som går igenom *Nivelle de la Chaussées* stycken; gent emot den föregående osedliga komedien hade denne lämnat ett drama, hvares mål var äktenskapets hälgd. Mannen, som utan att veta det älskar sin egen hustru, den slutliga upptakten och den moraliska, försonande afslutningen, allt detta är diktadt efter mönstret af *N. de la Chaussée*, den anglo-franska komediens främste man.

Sorgespelen förete ej samma utveckling. Att Schlegel till hjälte valde cheruskern Herman eller Knut den store, kan ej anses såsom något steg i modern riktning. Herman är lika mycket fransman och lika litet german som Leopolds Oden. Schlegels viktigaste nyhet på detta område är otvivelaktigt, att han i bearbetningen af Congreves *The mourning Bride* för första gången införd den femfotade jamben i det tyska dramat.

På det kritiska området är Schlegel lyckligare. 1740 klandrade han ännu det engelska dramat för den blandning af flere särskilda handlingar och en samman-

sättning af ett antal karaktärer utan något bestämdt ändamål. Året därefter börjar han likväl få ögonen öppna för storheten i den shakesperska karaktärsteckningen. Men det är egentligen i den 1747 skrifna uppsatsen *Zur Aufnahme des dänischen Theaters*, som man bäst spårar utvecklingen. Han har här fullt riktigt insett fördelarna af det engelska dramats dubbla handling och påpekar ohållbarheten och onaturen i det franska regeltvånget. Beklagligen saknar jag utrymme att fullständigt uppvisa betydelsen af denna skrift, hvarigenom Schlegel i viss mån kan sägas uppträda såsom en Lessing före Lessing.

Till sist nämner förf. några ord om Schlegels mindre viktiga lyriska och episka diktning, hvarvid man likväl skulle hafva önskat, att förf. något utförligare behandlat Schlegels ur historisk synpunkt anmärkningsvärda anacreontica.

Jag avslutar denna anmälan med att uttala den förhoppningen, att förf. alt framgent måtte egna sina krafter åt den literaturhistoriska forskningen. Antalet af dem, som här i Norden sysselsätta sig med detta föga tacksamma studium, är ej så stort, att man ej med glädje skulle hälsa ett så lofvande arbete som detta.

H. S.

Timarit hins isl. bókmentafélags. 5:i årg. 1884. 3:a h. Innehåll: Um hið nýja tímatal dr. Guðbrands Vigfússonar. — Þjóðreks þáttur þíttmarssonar. Reykjavík 1884.

Blanc, T., Norges første nationale scene (Bergen 1850—1863). Et bidrag til den norske dramatiske kunsts historie. IV + 415 ss. (komplett i 10 häften). Kristiania, 1884. Alb. Cammermeyer. Pr. 5 kr.

Blümner, H., Das kunstgewerbe im altertum; II abt.: Die erzeugnisse des griechisch-italischen kunstgewerbes. Mit 143 abbildungen. VIII + 243 ss. (Geschichte des kunstgewerbes in einzeldarstellungen II; Das wissen der gegenwart, B. XXXII.) Leipzig, G. Freytag; Prag, F. Tempsky. Pr. 1 mark, b.

v. Schorn, Otto, Die textilkunst. Eine übersicht ihres entwicklungsganges vom frühen mittelalter bis zur gegenwart. Mit 132 abbildungen. VIII + 260 ss. (Geschichte des kunstgewerbes in einzeldarstellungen III; Das wissen der gegenwart, B. XXXIII.) Leipzig, G. Freytag; Prag, F. Tempsky. Pr. 1 mark, b.

Klassiska språk.

Theokritos' Idyller, öfversättning af Erl and Lagerlöf. Prisbelönt af svenska akademien. VIII + 216 ss. Lund, Gleerup 1884. Pris 2 kr.

Föreliggande öfversättning är ägnad att i sin mån fylla ett behof, som vid det alt mer tillbakasatta studiet af de gamla språken börjar bli alt mer kännbart, behofvet af på samma gång noggranna och språkligt vårdade tolkningar af de antika diktverken. Ty endast om dessa

i sin moderna omklädnad förmå bereda läsaren en njutning någorlunda jämförlig med hvad originalet skänker den språkkunnige, har man skäl att betrakta öfversättningarna som en verklig vinst.

På vårt språk äga vi tyvärr ej många goda tolkningar af de grekiske skalderna, hvilka äro de som här närmast komma i fråga. Man torde knappast kunna nämna flere än Johanssons af Homeros, Tranérs af Anakreon, Solanders af Aiskylos' »Fjättrade Prometheus», Alexandersons af samme skalds »De sju mot Thebe», Hallströms af Aristofanes' »Molnen» och måhända några andra, som, utgifna i form af akademiska skrifter, ligga begrafna i lärtdt dam.

Till dessa tolkningar sluter sig ej ovärdigt filos. kandidat Lagerlöfs af sv. akad. prisbelönta öfversättning af Theokritos' Idyller.

Idyllen — en miniatyrmålning af primitiva lefnadsförhållanden — uppträder vanligen i literaturen såsom motsats till ett förfinadt kulturlif, hvarvid det patriarkaliska landt- och herdelifvet (däraf äfven namnet bukolisk poesi) uppfattas som ett förloradt idealiskt tillstånd. Om Theokritos, den egentlige utbildaren och förnämste idkaren af denna diktart och verksam under förra hälften af tredje århund. f. Kr., gäller sådant blott delvis: därtill ägde den naiva värld, *han* skildrade, ännu altför påtaglig verklighet.

Utom de egentliga idyllerna, de bukoliska och mimiska dikterna, hvilka äro hans yppersta, upptagas i samlingen af hans idyller episka dikter behandlande forntida hjältars äfventyr, lyriska kärleksdikter samt epigrammer. Härbland äro dock flere stycken ej af Theokritos.

Herr Lagerlöf tycks i sin öfversättning i allmänhet ha riktigt uppfattat textens mening och lyckligt återgivit det karaktäristiska i Theokritos' språk, ehuru han, som lätt förklarligt, ej uppnått originalets behag och friskhet. Såsom stötande må i förbigående nämnas de ofta återkommande inversionerna: fransen den här, höfterna hennes, dagarne tolf, den ynkliga kärleken din, vetandet sitt o. s. v. Bestämmdt språkvidrig är vändningen (sid. 32): och när skulle jag *mins*, att jag lärde af dig — när skulle jag, så vidt jag kan minnas, ha lärt af dig.

I textkritiskt afseende uppfyller öfversättningen alla rimliga fordringar, om än här och där en tydligen falsk läsart blifvit bibehållen (exempelvis i Id. 16, v. 24, där uttrycket »skalden» ger omening) eller å andra sidan onödiga textändringar upptagits. Något mer beaktande hade i alla händelser Ahrens' förträffliga edition förtjänt vid sidan af Zieglers. På dylika småfel förlorar dock ej i nämnvärd mån en poetisk öfversättning i njutbarhet, hvilken väsentligen betingas af den språkliga omklädnadens och versbyggnadens uttrycksfullhet och ledighet.

Åt den metrisk sidan af öfversättningen torde därför vara skäl att ägna någon uppmärksamhet.

Öfversättarens svenska hexametrar ha, såsom billigt är och i likhet med gammal häfd, i somt fritagit sig från reglerna för den grekiska hexametern. Hvad man dock bör hålla herr Lagerlöf räkning för, är att ingen enda vers saknar riktig cesur. Hexameterns cesur är, som bekant, af fyra slag, manlig i tredje foten, eller kvinlig i tredje foten (hvarvid denna till undvikande af hexameterns

delning i två lika hälfter måste utgöras af en daktyl), eller manlig i fjärde foten, eller manlig i både andra och fjärde foten. Af dessa är i grekiskan (ej latinet) den kvinliga i tredje foten den vanligaste. Denna är dock af öfversättaren nästan helt och hållet försummad, hvarpå rytmen väljud och omväxling ej vunnit. Den s. k. bukoliska cesuren, en hjälpecsur framför hexameterns femte fot åt hufvudcesuren i tredje foten och genom sin täta förekomst i de grekiska idylldiktarnes hexametrar ett karakteristikon för dessa, hade på denna grund förtjänt att mera iakttagas i öfversättningen.

Med rätta låter herr Lagerlöf daktylerna eller spondeerna ofta ersättas af trokéer, då rytmen i alla fall utfylles genom paus eller förstärkning af trokéens starka stafvelse, hvilket äfven ett oöfvadt öra lätt kan iakttaga. I första och fjärde versfoten synas dessa trokéer lämpa sig bäst, i tredje bli de, om denna fot ej har manlig cesur, gärna missljudande, liksom äfven i grekiskan och latinet spondeen i dylikt fall undveks i denna fot. Som exempel härpä ur öfvers. må anföras:

Synes en vingård, härligt tyngd af glödande
drufvor.

Sluten, älskade musor, nu den landtliga sången.

I enlighet med vanligt förfaringsätt vid byggandet af svensk daktylisk vers och därför utan tvifvel berättigadt är äfven undantagsvis bruket af tre svaga stafvelser i st. f. daktyl och två svaga i st. f. sponde och troké. Detta af samma skäl som ofvan anförts, att rytmen utfylles genom pauser eller förstärkning af omgifvande starka stafvelser. Man uppläse t. ex. följande två hexameterhalfvor efter hvarandra:

doftande ljuf hyakintos
doftande af hyakintos,

och man skall finna, att i den senare det svaga »af» sätter i stånd att hjälpligt fylla sin plats i stark takt del däri genom att en paus anbringas framför, eller däri genom att första stafvelsen i »doftande» uttalar starkare än i första exemplet.

Betänkligare eller rent af oriktigt förefaller däremot begagnandet af starka stafvelser, där rytmen kräfver svaga, t. ex.:

sträckte ut stegen ofantligt
locka in hunden i huset
stiger frimodig jag in
riked om eger jag nog att konungar alla
 uppväga
skaffa nu fort hit vatten, först vatten.

Minst rådligt synes det ej sällan förekommande bruket af jamber i öfversättarens hexametrar, emedan rytmen däri genom så att säga ombrytes. T. ex.:

med törnrosen som växer upp på kringhågnade
 sängar
och snart sjönko vi bröst mot bröst.

Vid dessa och dylika frågors utredning känner man lifligt saknaden af en vetenskaplig metrik för vårt språk, men en sådan torde ännu länge låta vänta på sig.

Ofvannämnda metrisk knaggligheter tillhöra i denna öfversättning dock altjämt undantagen, och i allmänhet kan versen betecknas som ledig och väljudande och vida bättre formad än i föregångarens, Sjöströms, tolkning.

Öfversättningen kan i det hela med nöje anbefallas åt alla literaturvänner, liksom den utan tvifvel kan gagna vid akademiskt studium af Theokritos.

B. Risberg.

Seelmann, Emil, Die Aussprache des Latein nach physiologisch-historischen Grundsätzen. Heilbronn, Verlag von Gebr. Henninger 1885. XVI + 398 sidd. 8:o. Pris 8 Rmk.

En något så när öfversiktlig och på samma gång efter forskningens närvarande ståndpunkt lämpad framställning af det latinska uttalet har länge varit ett inom vida kretsar af den språkstuderande allmänheten lifligt känt behof. Corssens stora och för sin tid epokbildande verk 'Aussprache' etc. har numera blifvit i väsentlig mån föråldradt och det är dessutom sedan flera år tillbaka utgången ur bokhandeln, utan att den af förläggaren en gång bebådade nya och af annan hand omarbetade upplagan ännu låtit höra af sig. De båda franska arbetena af Édon och Schweisthal, som för ett par år sedan utkommo (jfr Nord. Revy's profn.), kunna knappast anses tillfredsställa äfven mycket måttliga anspråk, hufvudsakligen i följd af författarnes ringa förtrogenhet med språkhistoriens och fonetikens elementer — en brist, som bland annat mycket hjärt framträder i Schweisthals oförmåga att vinna några egentliga resultat ur det ganska värdefulla källmaterial, som han samlat ur de latinska grammatici. Det var därför en särdeles tacksam, om också ej alldeles lätt uppgift, att på detta ämne söka tillämpa de moderna »fysiologisk-historiska grundsatser», hvilka förevarande skrift på det uttryckligaste anger sig vilja häfda. D:r E. Seelmann, efter hvad företalet upplyser en lärjunge af den framstående romanske språkforskaren W. Foerster (till hvilken det på hans uppmaning skrifna arbetet är dediceradt) och därjämte af en bland samtidens yppersta filologer, F. Bücheler, tyckes, isynnerhet äfven i sin egenskap af väl skolad romanist, böra hafva ägt särdeles gynnsamma förutsättningar, för att på ett tillfredsställande sätt kunna genomföra dessa principer. Han har också utan tvifvel lyckats åstadkomma ett i flera hänseenden godt och förtjänstfullt arbete. Ref. vill så mycket hållre från början göra detta erkännande, som han i det följande af helt naturliga skäl kommer att företrädesvis uppehålla sig vid några af de ställen i d:r Seelmann's bok, som synas ref. antingen vara afgjordt oriktiga eller åtminstone lämna rum för berättigade invändningar och tvifvelsmål.

I inledningen (s. 1—14) ordar förf. om den latinska uttalsläran i allmänhet, dess teoretiska och praktiska betydelse, och — detta något för knapphändig — om de hjälpmedel, som i och för densamma stå oss till buds: de *historiska*, såsom direkta uppgifter af de gamle (isht grammatici), inskrifterna med deras mångskiftande ortografiska företeelser, transskriptioner till främmande språk, särskildt till grekiskan (hvilka förf. kanske tillmäter en något ringa betydelse), den latinska och fornromanska ljudläran, och å andra sidan, såsom *teoretiskt* rättesnöre vid tolkningen af dessa olikartade intyg, den moderna fonetiken (ljudfysiologien). Rörande värdet af de antydda

kriterierna samt säkerheten och noggrannheten hos de kunskaper, som därmedelst kunna vinnas, resp. också genom hans egen bok redan äro vunna, hyser förf. efter ref:s mening en alldeles för gynnsam föreställning. Särskildt gäller det sagda också om hjälpvetenskapen allmän fonetik, hvilken ju dock på sin nuvarande jämförelsevis primitiva ståndpunkt och med det föga omfattande empiriska språkmateriel, som den hittills bearbetat, i sina *säkra* lärosatser ännu har en tämligen abstrakt karaktär, i följd hvaraf den synes äga en långt mera afgörande betydelse vid studiet af samtida för omedelbar undersökning tillgängliga idiom än för de döda språkens ljudhistoria. Att fonetiken är ett högst värdefullt, ja, oundgängligt hjälpmedel äfven vid den historiska ljudforskningen, kan det naturligtvis icke falla ref. in att förneka. Likaså bör det villigt erkännas, att d:r Seelmann med anmärkningsvärd sakkunskap och färdighet behandlar den ljudvetenskapliga apparaten. De ofta mycket utförliga till den allmänna fonetiken hörande utredningar, hvarmed hvarje kapitel i hans arbete inledes, äro i allmänhet, såvidt ref. förstår, både korrekta och upplysande; för de flesta läsare utgöra de säkerligen en högst välkommen hjälp vid studiet af de latinska ljudföreteelserna. På grund af det fonetiska vetande, hvaröfver förf. råder, har han också i flera fall lyckats att komma till riktigare åsikter eller åtminstone bättre formuleringar, än de som hittills varit mera allmänt gängse; men å andra sidan har han onekligen sträfvandet att tillämpa nämnda vetenskaps allranyaste rön ibland förlärdt honom att uppställa vidtgående hypoteser, hvilka, åtminstone i det skick, hvori de nu framträda, icke kunna utvärda en allvarsammare pröfning. — Med hvilka betydande svårigheter den ortoepiska forskningen i öfrigt är förbunden, t. ex. vid tillgodogörandet af de antika grammatikernas uppgifter (ref. kan icke tro, att en undersökning af desses källförhållanden skulle vara så oväsentlig för den föreliggande uppgiften, som förf. s. 5 påstår), eller af de epigrafiska källornas intyg, kan ref. här icke ens antydningvis försöka att utreda; men det förefaller honom, som om förf:s forskningsmetod ännu rätt mycket skulle sakna den på detta område alldeles särskildt önskvärda egenskapen af nykter och strängt kritisk uppfattning. Så har han t. ex. emellanåt gjort sig skyldig till det — såsom man måste erkänna, hos historiska språkforskare i gemen mycket vanliga — felet att slå ljudhistoriskt kapital af säregna skrifförmer, som endast äro eller åtminstone kunna vara alster af en ofullkomlig, värdslös eller förvildad, öfverhufvud en på ett eller annat sätt patologisk ortografi (ett ovanligt starkt exempel härpå erbjuder förklaringen af några snedt satta eller öfverflödiga apices s. 128; jfr också Ind. C. I. L. X, s. 1171). — För öfrigt sysselsätter sig inledningen med de romanska språkens ursprung, hvilket enl. förf. är att söka icke i det latinska skriftspråket, icke heller i det egentliga vulgär-(pöbel-)språket, utan i det mellan båda förmedlande allmänna umgängesspråket (die Volkssprache). Om värdet af denna, till de moderna dialektteorierna kanske i en viss motsats stående uppfattning kan ref. till följd af bristande insikter icke yttra sig, liksom han också, där och hvar med ett kort omnämnande, måste förbigå de öfriga mera till den egentliga romanistiken hörande ställena i boken. Vi komma till arbetets första hufvudafdelning, hvori behandlas

»ljuden såsom delar i ordet: deras ömsesidiga förhållande i afseende på energi, tonhöjd, kvantitet och fördelning på ordets stafvelser» (ss. 15—151). I de inledande teoretiskt-fonetiska anmärkningarna till dess första kapitel, »aksent och rekombination» (ss. 15—64), redogör förf. på ett intressant och redigt sätt (att han s. 19 anm. endast omnämner det ena slaget af svensk ordaksent, det »grava», beror på ett lätt förklarligt misstag) för aksentens olika arter: den energisk-*exspiratoriska* (eftertryck, »ictus») och den *musikaliska* (tonhöjd). Alt efter det olika sätt, hvarpå i ett gifvet språk dessa till arten skilda aksenter kombineras, underordna sig under eller samordnas med hvarandra, vill förf. karakterisera dess ordaksent såsom »väsentligen exspiratorisk», »väsentligen musikalisk» eller slutligen »väsentligen exspiratorisk-musikalisk», hvilken sistnämnda ej skall vara faktiskt uppvisad. — Att denna allmänna indelning icke har någon större praktisk betydelse, torde väl framgå däraf, att det »väsentligen exspiratoriska» slaget skulle omfatta så pass olika aksent-system som t. ex. det tyska, franska och svenska. — Den latinska aksenten skulle nu enl. förf. tillhöra det *första* slaget: »accenten» (d. v. s. ordets hufvudsaksent) hade hufvudsakligen karaktären af ett starkare *eftertryck* på den därmed försedda stafvelsen (framförligt dess vokal). Med det stegrade eftertrycket, hvilket man, i all synnerhet hvad den klassiska perioden vidkommer, alldeles icke får tänka sig så energiskt och dominerande som de germanska språkens exspir. aksent, var visserligen också en *högre ton* hos aksentstafvelsens vokalska del förbunden, men detta element spelade en helt och hållet underordnad roll. Ref., som icke lyckats skaffa sig någon bestämd mening hvarken i denna eller de andra tvistepunkterna i fråga om den latinska aksenten, tror dock, att spörsmålet om dess (öfvervägande) musikaliska eller exspiratoriska beskaffenhet är långt ifrån att härmed vara löst. De fakta, hvarmed man har att räkna, äro väl förnämligast följande: För hufvudsakligen exspiratorisk aksent synas tala: 1) de romanska språkens utveckling, som tyckes förutsätta en sådan aksentuering hos senlatinerna; 2) uppgifter af senare grammatici, hvilka i mer eller mindre tydliga uttryck (till dessa senare hör *intentio*, *intentio vocis*, mots. *inclinatio*) beskrifva aksenten såsom intensitet, icke ton; 3) vissa ljudhistoriska företeelser i det äldre latinerna, ss. förkortning och reduktion af den oaksentuerade stafvelsen m. m. (Seelm. s. 20, 23). Dock äro de sistnämnda dels altför mångtydiga, dels falla de före den egentliga historiska tiden af latinska språkets lif, med hvilken man här i första hand har att sysselsätta sig. Å andra sidan kan man mot antagandet af en förherrskande exspiratorisk natur hos den latinska aksenten anföra (jfr t. ex. ten Brink, Dauer u. Klang s. 51 f.): 1) att versbyggnaden (kanske redan i saturniern) är rent kvantiterande och icke tar någon som helst hänsyn till ordaksenten, såsom man väl nu kan anse vara säkert bevisadt (W. Meyer); 2) att flera af de antika språkforskarnas, och däribland just de äldre, i det klassiska tidevarvet lefvande, en Nigidius Figulus och en Varro, endast fäst sig vid det musikaliska elementet i den latinska aksenten. Att detta blott och bart skulle bero på en tanklös eftersägning af de grekiska (på detta språks, såsom allmänt anses, »väsentligen musikaliska»

aksent bygda) aksentteorierna, har man dock svårt att föreställa sig. Ser det icke snarast ut, som om den nu antyddas motsägelsen skulle äga någon grund i den historiska verkligheten och således tyda på en fortgång från en mera musikalisk (låt vara »väsentligen exspiratorisk-musikalisk») aksent till en öfvervägande exspiratorisk (såsom bl. a. ten Brink och Schuchardt antagit)? Om frågan skall kunna bringas till någon tillfredsställande lösning, hvilket knappast torde vara möjligt, så kan detta endast ske genom en fördomsfri och allsidig pröfning af alla bevismoment, därvid också de indoeuropeiska, af urlatinerna mer eller mindre direkt öfvertagna, aksentförhållandena borde försöksvis tagas med i räkningen. Vi förbigå hvad som härpå i närmaste öfverensstämmelse med Corssen o. a. meddelas om aksentens ställning för att något fästa oss vid förf:s åsikter om *aksentformen*. Därvid är först och främst att märka, att han med Corssen och traditionen och emot Langen och Schoell (hvilkas inkast dock kunde ha förtjänat en grundlig vederläggning) erkänner tillvaron af en *accentus circumflexus* i latinerna. Denna var dock, såsom förf. antar, endast i musikaliskt hänseende hvad man plägar kalla en cirkumflex (sammansatt aksent), en förening af hög och lindrigt fallande ton, ur exspiratorisk synpunkt var den däremot hvad i förf:s terminologi benämnes en »gravis», motsvarande Sievers' »schwach geschnittener Accent»: exspirationstrycket mindre energiskt och koncentreradt än vid akuten [och något aftagande mot slutet]. Den lat. acc. *acutus* tänker sig förf. såsom varande till sin musikaliska sida en »hochebener» aks. och i exspiratoriskt hänseende en »akut»: aksentstafvelsens förstärkte eftertryck var kort och explosionsartadt, vokalens höjda ton jämn och ensartad, hvarken stigande eller fallande. Härmed torde måhända den latinska akuten öfver korta vokaler vara i hufvudsak riktigt beskrifven. Mera osäker kan man känna sig med afseende på cirkumflexen, hvilken dock möjligen, åtminstone i det äldre latinerna (och isynnerhet då den stod på en diftong eller kontraktionsvokal), skulle kunna hafva haft en mera framträdande »tvåspetsig» karaktär (jfr förf. s. 44), och framför alt i fråga om akuten, då den var placerad på en lång vokal eller diftong. Lång kvantitet tyckes ju stå i en afgjord motsats till den exspir. akuten väsende, såsom förf. bestämmer det, och ej mindre till den musikaliska akuten, sådan den uppfattades af grekiska teoretiker, enligt hvilka densamma endast kunde intaga den ena af de båda moræ i en lång vokal. (Jfr i afs. på en likartad egenskap hos den litauiska aksenten den i prosodiska frågor ytterst upplysande inl. till Baranowski-Weber Ostlit. Texte I. s. XV ff.) Förf., som märkt denna svårighet, söker undanröja densamma med den förklaringen (s. 45), att en akutförsedd »lång» vokal endast förtjänar benämningen »halflång», särskildt om den jämföres med den långa (cirkumflektade) vokalen i ett enstafvigt ord [hvilken ju dock lika gärna kunde betecknas ss. »öfverlångd». Detta må vara sant och riktigt, men här skulle det dock närmast ha intresserat oss att få höra förf:s tanke om förhållandet mellan t. ex. *télum* och *tēō* (*cautus*: *cauto*). Den förra formens kvantitets- och aksentförhållanden kunna ju på ett ungefärligt sätt åskådliggöras genom skemat »*tēelum*», och det ligger då ganska nära till hands att

tänka sig den senare såsom ett *πέλλω* med »anticircumflex» (*ἀνταναλωμένη*, lit. »geschliffener Acc.»). Om de latinska grammatici skulle ha råkat att förblanda denna 'akut' — näml. så länge den ännu fanns kvar — med den t. ex. i *dātus*, så vore ju detta icke så underligt, efter hvad vi för öfrigt känna om deras pålitlighet i fonetiska ting. Förf. gör ju själf s. 46 uppmärksam därpå, att i och med deras regler sannolikt endast de allra gröfsta konturerna äro antydda till den rika mångfald af betoningar, som det verkliga språket måste ha ägt. (Det härvid åberopade barocka Varro-citatet Diom. I, 428 har tydligen föga eller intet att skaffa med aksentförhållanden. Quint. XI, 3, 17 har afseende på den oratoriska satsmodulationen.) Kapitlet avslutas med en lärorik redogörelse för aksentförskjutningar i 'folklatinet' och de därur framgångna romanska språken, såsom t. ex. aksentbytet mellan *i* och följande penultimavokal (*pariētem*, *filioŕum*), paroxytonering före muta cum liquida (*intēgrum*), den genom enklisis uppkomna slutbetoningen i *istē*, *ipsē*, *illē* och mera dyl. Särskild uppmärksamhet ägnas åt de företeelser, som bero på »rekomposition» (ny-sammansättning, införande af de enkla ordens ljudform), t. ex. *ex-plico*, fr. *exploie* för den gamla sammans. *explico* (jfr *commandō* f. *mendo* etc.). — Andra kapitlet (ss. 65—108) handlar om vokalkvantiteten, äfven den ett af de svåraste partierna i lat. uttalet, trots de flitiga studier, som i senare tider därpå blifvit nedlagda. Förf. diskuterar till en början vokalkvantitetens fonetiska natur i allmänhet och medlen att utröna de latinska vokalernas beskaffenhet i detta hänseende: utom direkta uppgifter, grafiska (*apices*, *I longa* etc.), metrisk och språkhistoriska kriterier, bland hvilka senare, såsom bekant, de romanska språkens behandling af de latinska vokalerna intager ett framstående rum. I afs. på kvantitetens förändringar skiljer förf. vidare mellan en spontan och en konnexiv (af närgränsande ljud föranledd) utveckling. I det stora hela har den förras gång varit den, att den kvantitativa skilnaden mellan de flesta korta och långa (enkla) vokaler (*i*, *e*, *o*, *u*) så småningom äfven blef en kvalitativ: mera öppen klang hos den korta, mera sluten hos den långa vokalen; ungefär denna ståndpunkt bör det klassiska uttalet ha intagit. Den fortsatta utvecklingen bestod nu däruti, att det kvalitativa (klang-)elementet blef altmera förherrsande, till dess det slutligen helt och hållet hade trängt kvantiteten i bakgrunden (så att de klangbesläktade gamla vokalerna *i* och *e* voro förenade i slutet *e*, *u* och *o* i slutet *o* o. s. v.). På denna grundval är sedan den specifikt romanska kvantiteten uppbyggd, hvars lagar äro fullkomligt oafhängiga af de motsvarande gammallatinska. Sådan är ungefär i korthet förf:s åsikt i den berömda »Dauer-Klang»-frågan (jfr Edström, Fornfranskans e-ljud, Ups. 1883, ss. 62 ff., 88). Bland det som förf. har att säga om den konnexiva kvantitetsutvecklingen torde den s. 87 gifna förklaringen af den bekanta vokalförlängningen och *n*-reduktionen i förbindelsen vokal + *n* före *s* l. *f* (*insanus*, *infeliv*) förtjäna att särskildt framhållas: *n* reducerades före den följande spiranten till en indifferent nasal utan tungkontakt, ur hvilken omständighet nämnda förbindelses vidare öden lätt kunna begripas (jfr den fornind. anusvara, Whitney § 71). Beträffande förlängningen framför gut-

turalt *n* (*iūnetus*, *iūnavi*) skulle ref. vara böjd att förmoda, att den egentligen är ljudlagsenlig i det fallet, att den gutturala muta'n (som i sådan ställning kanske t. o. m. icke längre var en ren explosiva) åtföljes af en kons. — *quinque* skulle då fått sitt *i* från *quīn(c)tus*. I afs. på *tēvi*, *tēvtum*, *tēgo* etc. får man icke förbise den i tilläggen inryckta hänvisningen till Osthoff 'Zur Gesch. des Perfects' (s. 111 f., jfr 606 f.), där det visas, att vokallängden i dyl. fall [hvilken rätteligen torde böra gälla ss. afljud] icke betingas af konsonantförbindelserna *x* och *ct* = etymol. *g-s*, *g-t*. På tal om förbindelsen *vocalis ante vocalem*, där förkortningen enl. förf:s mening aldrig blifvit verklig språklag, gör han uppmärksam på perfektbetoningen *audīi*, *-ī(i)t*, som direkt intygas af Servius (jfr Neue II, 518). Huruvida detta i den äldre tiden var det mönstergilla prosauttalet, kan dock billigtvis betviflas. — Slutet af kapitlet ägnas åt en skärskådning af kvantitetens förhållande till stafvelsens öppenhet eller slutenhet, hvarvid talrika exempel-samlingar meddelas. I ställningen före komplicerad konsonantförbindelse gifs det ingen allmän regel, före verklig geminata står alltid kort vokal; då lång vokal efterföljes af en konsonantisk dubbelbokstav, är detta i allm. ett tecken, att icke en äkta geminata, utan en 'continua' (lång konsonant) föreligger; jfr nedan. — Förf. fogar här till ett litet bihang om stafvelsens längd genom position, hvilken enl. hans åsikt skulle vara utan all språklig betydelse och endast »ett konstgrepp af skalderna», troligen bestående i någon slags artificiell »Zerdehnung» af de i stafvelsegränsen befintliga konsonanterna. Härför finner han ett förträffligt stöd i själfva uttrycket *θέσει* »genom särskildt föranstaltande (antagande), konventionellt» — en tolkning af termen, som i förbigående sagdt långt före de af förf. citerade Havet och Thurot är framsteld i Westphals (II², 74) och Christs (§ 13) metrisk verk, ja, redan i Buttmanns grammatik (I², 33 anm., efter Boeckh). Termfrågan kunna vi här lämna åsido; det kan ju i alla fall knappast på allvar betviflas, att positionen till sitt ursprungliga väsen — således fränsedt detaljerna af dess tekniskt-metrisk reglering — är ett så påtagligt och oförfalskadat språkligt faktum som trots något, såsom just den citerade artikeln af Havet *Mém. de la Soc. de Lingu.* IV, 21 f. på ett förträffligt sätt ådagalägger; jfr Sievers *Phonetik* s. 191, Christ a. st. Positions-längden — hvilken ju efter den gängse uppfattningen helt enkelt grundar sig därpå, att en förbindelse af kort enkel vokal med följande konsonant i samma stafvelse upptar ungefär (mera behöfs icke) samma uttaltid som en lång vokal — är bland annat gemensam för den fornindiska, klassiska och fornskandinaviska prosodien och spelar dessutom såsom bekant en viss roll i den indoeuropeiska, isht den forngermanska ljudläran (suff. *-io* : *-jo*). I latinet gör denna ljudlag sig särskildt förnimbar i aksentueringen, i det att en positionslång penultima lika väl som en naturlång drar aksenten till sig, ett förhållande, som förf. s. 36 fäfanget söker härleda ur ett visst i somliga konsonantgrupper inneboende »energiegewicht, das den ictus abzulenken schwer genug ist». Sådana romanska aksentueringar som *intēgrum* ha kanske sin grund däri, att folklatinet tillät sig att behandla midljudande muta cum liqu. på samma sätt som poeterna, m. a. o. att dela densamma på två stafvelser (jfr nedan). Att

beakta är också fornlatinets olika behandling af vokalen i sådana fall som *perficio : perfectus (facio)* etc. På hvilka egendomar i artikulationen och framförallt hos den rytmiska uppfattningen det beror, att en konsonant eller konsonantgrupp, då den kommer efter vokalen, förlänger stafvelsens kvantitet, men, då den går före den samma, behandlas såsom ett blott förslag utan prosodiskt afsevärdt tidsmått, är en intressant fråga för sig, som det troligen icke är så lätt att reda (försök till förklaring Havet a. st. 24 not., jfr Flodström Bezzenb. Beitr. VIII, s. 20 med n. 2). Omöjlig att besvara torde den icke vara, och i hvarje fall är positionslagens tillvaro såsom sådan ingalunda, i likhet med hvad förf. låter påskina, väsentligen förknippad med dess tillfredsställande lösning. — Innan ref. lämnar detta kapitel, vill han ytterligare framdraga några enskilda ställen, där förf:s uttalanden synas honom vara förhastade och vilseledande. Enl. s. 67 f. skulle de slutna vokalerne \bar{i} \bar{u} $\bar{ü}$ i och för sig besitta en längre kvantitet (uttalstid) än de öppna \bar{a} och \bar{o} , hvilket hufvudsakligen skulle ha sin grund däri, att en expiration af ett gifvet tryck har en trängre och mera hindersam kanal att passera vid de förra än vid de senare. Detta låter ju alldeles riktigt — om man nämligen utelutande fäster sig vid *munnen*s artikulation. Men den viktigaste förträngningen och den enda, som här behöfver tagas med i räkningen, ligger ju för samtliga vokaler på ett och samma ställe, i struphufvudet, hvarest stämbanden i och för stämtonens frambringande läggas tätt intill hvarandra. Den exspirationsström, som anländer till svalget och munnen, har därför så pass ringa mäktighet och fart, att de vid vokalerne förekommande olika graderna af munhålans förträngning omöjligt i någon nämnvärdt större eller mindre mån kunna hämma passagen. Förf:s uppgift, att bröstet betydligt fortare sjunker ihop vid ett möjligast länge uthållet \bar{a} än vid ett dylikt \bar{i} , har ref. icke lyckats verificera — möjligen gäller densamma det hviskade uttalet. Det i sammanhang härmed förekommande påståendet, att öppen vokalklang och kort kvantitet samt tvärtom slutna klang och lång kvantitet stå i naturligt frändskapsförhållande till hvarandra, må vara riktigt hvad latinets och en mängd andra språk beträffar; såsom allmän sats är det fullkomligt falskt, efter hvad grek. ω = öppet φ , o = slutet ψ , η = öppet \bar{e} , ε = slutet ζ , germ. e , got. i = indoeur. e , nord., vestgerm. \bar{a} = got., indoeur. \bar{e} , it. \bar{e} och \bar{o} (jfr Canello's hos Edström a. st. s. 63 anm. citerade teori) o. dyl. visa. S. 74 säges det, att redan på Lucilii tid all åtskillnad mellan det korta och långa a var upphäfd i vulgärspråket. I det härtill citerade korrupta Luciliusfragm. IX, 4 M. (Seelm. s. 85) heter det endast, att man skall skriva vok. a på ett sätt (icke, såsom Attius ville, den långa med tvänne aa), alldeles såsom man talar (uno eodemque ut dicimus pacto), och i öfverensstämmelse med grekernas bruk (α $\bar{\alpha}$ $\rho\epsilon\varsigma$ $\bar{\rho}\alpha\epsilon\varsigma$). Huru förf. härur, egentl. ur bimeningen 'ut dicimus', kan få fram den slutsatsen, att \bar{a} och \bar{a} hade fallit i hop *in* der gemeinen Verkehrssprache, är nästan omöjligt att förstå. Här är väl för öfr. just tvärtom fråga om högspåket (jfr L. Müller t. st.). Mycket oförsiktigt formulerade äro också t. ex. sådana satsar, som (s. 69) att konstpoesiens metrisk bruk är språkvidrigt och vilseledande i fråga om den långa vo-

kalkvantiteten i obetonad stafvelse, eller (s. 73) att de äldre skalderna, en Plautus etc., icke läto slut-*m* bilda position.

(Forts.)

O. A. D.

Romanska språk.

Körting, Gustav, Encyklopædie und Methodologie der romanischen Philologie. Zweiter Theil. Die Encyklopædie der romanischen Gesamtphilologie. Heilbronn, Gebr. Henninger 1884. 505 ss. 8:o. Pris 7 Mark.

Af detta arbete anmäldes första delen i n:o 12 af denna tidskrifts första årgång. I det fördelaktiga omdöme därom, som då uttalades af H. v. F., är det ref. kärt att kunna instämma äfven för denna del. Utgående från den vida definition af begreppet filologisk encyklopedi, som förf. gifvit I. s. 111, betraktar han nu de romanska språkens gemensamma filologi, hvarefter han i den tredje delen ämnar särskildt behandla hvar och ett af dem. Som ett senare arbete utlofvar han den romanska filologiens historia. Förf. äger också i hög grad de kvalifikationer, som fordras för ett arbete af denna art. Med en vidsträkt beläsenhet och stor filologisk erfarenhet förenar han en god och lättläst stil samt ett utveckladt sinne för systematiserande. I detta senare hänseende går han dock äfven nu stundom väl långt, så att han ofta ger vidlyftiga indelningar utan praktiskt värde, hvilket i förening med en något bred stil gör, att arbetet blifvit något mera utdraget, än som kan anses vara stricte nödvändigt.

Efter en kort inledning om de romanska språkens ursprung, släktskap och resp. områden, uppdelar han nu ämnet i två stora hufvudafdelningar, den språkliga och den literära. Af dem är den första vidlyftigast behandlad och äfven den intressantaste; den senare innehåller, äfven den, mycket af värde, men lider kanske mest af altför långt drivet systematiserande. På lämpliga ställen ger förf. lagom fullständiga literaturhänvisningar. — Såsom ett allmänt omdöme om arbetet kan sägas, att det är skrivet af en erfaren man, som väl beherskar sitt ämne och där framlagt mycket, som alla romanister böra känna, hvarföre det med skäl kan rekommenderas till alla dem, som önska få en öfverblick öfver den romanska filologiens nuvarande ståndpunkt. Hvad redaktionen angår, torde kunna anmärkas, att samma sak stundom återkommer flera gånger, hvilket oftast beror därpå, att den redan nämnes i en allmännare del, ehuru den egentligen hör till en efteråt kommande mera speciell. Af verkliga tryckfel har ref. endast iakttagit få och ganska oskadliga, hvaremot förf. stundom gjort sig skyldig till sådana förbiseenden, som pläga betecknas med termen *lapsus calami*. Som ref. antager och hoppas, att boken äfven i Sverige skall finna många läsare, tar han sig här friheten påpeka sådana fel äfvensom framställa en del andra anmärkningar, hvartill han under genomläsandet kunnat finna anledning.

S. 18, 10 n. geschlossen, I. offen. — s. 20, § 7.

Att låta stafvelse vara = en af inandning ej afbruten ljudande exspirationsström, är väl knappast hållbart. — s. 27, 7 och 8 n. *é, è, ò, ó*, läs *e, e, o, o*. — s. 28, 5 o. kleiner, l. grösser. — 16 n. nimmt *zu, l.* nimmt *ab*. — sid. 31, 14 n. Tieftonig; mot denna term reserverar sig Sievers i Phonetik, s. 182. — s. 44. Det här anförda ex. på två med hyarandra konkurrerande ljudlagar är ej lyckligt funnet, hvilket förf. genom det gjorda tillägget själf tyckes vidgå. Huruvida en sådan kollision af två rätt formulerade ljudlagar verkligen är tänkbar, kan väl äfven ifrågasättas. — s. 47, c. Att i ordet *dimanche* se någon folketymologisk inflytelse är ej behöfligt, ty ordet kan och bör ljudenligt förklaras ur *die dominica*, såsom också ordets historia tydligt visar; cf. A. Darmesteter i Formation des mots composés, ss. 17 och 22. — s. 48, 2 o. Ordet *oiseux* är ett verkligt franskt ord, hvarföre * framför detsamma är vilseledande. — s. 49, § 4, 7. Satsfonetikens betydelse underskattas; cf. dock s. 110; § 5. Förf. borde här eller i § 4 äfven ha framhållit vikten af att uppmärksamma ljudens plats före eller efter tonvokalen. Samma anm. s. 83, 6. — s. 50. 3 n. klangloser, l. klangvoller; § 6. Man saknar här belysande ex. på de anförda ljudskridningarna. — s. 54. Termerna progressiv och regressiv assimilation äro här omkastade mot deras användning ss. 96—97 och Sievers' Phonetik, s. 208. — s. 60. Några exempel på romanska texter skrifna med grekiskt eller hebreiskt alfabet borde här anföras; cf. A. Darmesteter i Romania 1872, s. 146. — s. 85, 25 o. *Chen* = *chien* är ej den fornfranska, utan en anglonormandisk form. — s. 90, c. *β. γ. δ.* ange ej olika ljudskridningar, endast olika beteckningar för ett och samma ljud. — s. 126. Saknas omnämmande af de possessiva pronomina. — s. 133, 12 c. Att härleda *percer* ur *per* + suffixet *cer* kan väl ej vara att föredraga framför den äldre ljudenliga ur frekventativet af *pertunderere*. — s. 190—91. Analytiskt bildade ordformer; det oriktiga i denna term framhåller förf. själf skarpt och tydligt s. 257. — s. 212, D. 1. Äfven i franskan återfinner man det latinska *hoc*; cf. s. 214. — s. 213, 1 n. *cel*, l. *cest*. — s. 217, 10 n. De franska orden *mille* och *mil* stå ej till hvarandra i förhållande af lång och förkortad form. — s. 222, 10 o. Italienskans *i* uti 2 pers. sing. kan väl äfven tänkas komma från den latinska ändelsen *-is*. — s. 229, 2 a. Att förklara personaländelserna *-es, -ent* i t. ex. *aimes, aiment* vara rent grafiskt bibehållna i nyfranskan beror på det redan påpekade underskattandet af satsfonetikens betydelse. — s. 238. I st. f. de supponerade typerna *parto, partis* kan man med större skäl sätta de verkligen befintliga *partio, partis*; vidare bör ihågkommas, att *i* är kort äfven i t. ex. *audit*. — s. 239. Man behöfver ej antaga, att formen *employons* beror på analogisk attraktion från *emploie*; cf. D. Behrens i Franz. Studien, 3, 420. — s. 240. Försöket att härleda *aller* ur *vadere* väcker frestelse att hänvisa författaren själf till hvad han s. 165 yttrar om metoden för etymologiserande. Om *aller* ur *ambulare* se Th. Gartner i Rætorom. Gramm. s. 158. — s. 241, 9 o. I infinitivändelserna *-ir* och *-oir* är *r* ej stumt i nyfranskan. — s. 243, 9 o. *Toleites* bör väl snarare härledas ur * *tollectas* än ur * *tollzitas*; cf. A. Mussafia i Gröber's Z. 1879, s. 267. — s. 251, 2 o.

Äfven i nyfranskan begagnas stundom *ad* possessivt. — s. 281, 6 o. Det logiskt falska i *il le fit tuer* jämfördt med *eum interfici jussit* är ej lätt att finna. — s. 348, e. e. Bland de anledningar till större eller mindre luckor i kopior af manuskript, som här nämnas, borde äfven särskildt ha framhållits det ofta förekommande slag af *bourdons*, som består däri, att kopisten öfverhoppat ett stycke text, som ligger mellan tvänne lika lydande ord eller ordgrupper, i det att han af misstag fortsätter sin afskrift från det senare stället i texten och icke från det förra. — s. 376, 23 o. Med Morgan tyckes förf. mena Mrs Ashmead Windle. Af hvad här yttras, cf. s. 466, tyckes förf. luta åt den meningen, att Lord Bacon skulle vara den sannskyldige författaren af Shakespere-dramerna; cf. härom Doc. H. Schück i Ny Svensk Tidskrift 1883, s. 609. P. A. G.

Wigert, Oscar och Malmberg, A. Theod., C. Enbloms Ordförråd och Ordställningar till vägledning i franska språket i sammandrag. Norrköping, Wallberg, 1884. IV+275 ss. Pris: häft. 1,85; karton 2,10.

Utan tvifvel hälsas herrar Wigerts och Malmbergs företag med oskrymd glädje af lärare i franska vid våra skolor. Tillfredsställelsen bör blifva än större, sedan man hunnit öfvertyga sig, att det är utfördt med finaste takt och största omsikt. Möjligen hade en än radikalare utgallring ej skadat; de 275 sidorna blifva kanske dryga nog. Att det visserligen ej synnerligen fullständiga, men dock nyttiga registret i Enbloms bok alldeles utgallrats, måste åter anses som en förlust. Några få tillsatser hafva äfven gjorts, bestående hufvudsakligen i förträffliga grammatiska vinkar. Till noten s. 104 må en förfullständigande anmärkning tillåtas. Såsom *obéi* och *désobéi* i passiv begagnas ock *pardonné* och *convenu*: *Vous êtes pardonné, des devoirs convenus; répondre*, liksom *consentir*, kan någon gång vara transitiv. Littre gifver upplysningar om de här nämnda uttrycken.

Med anledning af några ställen i den i fråga varande boken vore det kanske ej olämpligt att upptaga en mycket liten principfråga. S. 114 noten läses *St Pétersbourg* (Enblom hade *St Petersbourg*), s. 118 not 2 läses *mr N*. En fransman förkortar ej så, utan *St Pétersbourg, M. N.* (knappast ens *mr N.*). I svenska ögon äro sådana småsaker förskräckligt små, men man vet, hvilket värde fransmännen åtminstone i tryck sätta på ortografien. Det vore kanske ej alldeles öfverflödigt att ägna mera uppmärksamhet därät, än vi vanligtvis göra*).

Denna bearbetning synes komma att snart få en rival, ity att ett cirkulär, dateradt Lund den 31 december 1884 och utfärdadt af herr Philip Lindstedt, tillkännagifver, att en liknande bearbetning på hans förlag redan lagts i präss. J. V.

* A propos läsetecken är det förvånande att se *moële*, Enbloms oriktiga uttalsbeteckning för *moelle*, kvarstå i sammandraget (s. 42).

Germaniska språk.

Otté, E. C., A simplified Grammar of the Swedish Language. XII + 69 ss. 8:o. London, Trübner & Co. 1884. Pr. 2 sh. 6 d.

På Trübners i London förlag utkommer en samling elementargrammatikor öfver de flesta europeiska och asiatiska språk. Anmälaren har endast varit i tillfälle att se den danska och den svenska, men dessa ingifva ingen god tanke om samlingen i sin helhet. Visserligen uppvisar prospektet en del mycket goda namn, som vunnits för företaget. Så kunna bland nordiska förf. nämnas Doc. Wimmer för isländska, Doc. Edgren för sanskrit och Prof. Donner för finska. Hvarför samlingens redaktör och förläggare ej vändt sig till kompetent person för den svenska och danska, kan man ej förstå. Anmälaren i Academy (13 sept. 1884) utdömer väl de ifrågavarande arbetena, låter dock mildrande förstå, att förf. varit företaget vuxen. Sant är, att förläggarna genom sin stränga fordran, att samlingen skall vara ytterst elementär, så att säga nästan själfva förderfva företaget, men äfven inom den tränga ram, förf. haft sig föreskrifven, skulle hon kunnat åstadkomma något annat.

Se här några få prof på Miss Otté's sätt och förmåga att skriva svensk grammatik! I inledningen får man veta, att den första svenska öfversättningen af Nya Testamentet verkställdes af Olaus Petri 1536 (kan ju vara tryckfel för 26), att sörmländska är sydsvenska. Hos Sweet (Spoken Swedish, som på annat ställe anføres, hade förf. kunnat se, att den är »upper swedish». Svenska rättstafningsmötet kallas oriktigt »Linguistic Congress» (för Spelling C.). Dess »ledande syfte» säges bokstafligen ha varit att »rensa de nordiska systerspråken från främmande element i så vidsträkt mån, som förhandenvarande omständigheter medgäve deras uteslutande, och att så långt möjligt återgå till urnordiskans former (!), från hvilken de hafva sin gemensamma upprinnelse». Förf. har visserligen ej betänkt, hvilket förfärligt arbete hon påbördat detta möte. — »I öfverensstämmelse med denna (af förf. uppgjorda och påbördade) princip», tillägges det, »har den moderna svenskans stafning i hög grad förenklat.»

Utom denna inledning består arbetet af 2 delar, Part I böjningslära och Part II syntax, därtill på 5 sidor fornsvenskans nominal- och verbalböjning såsom tillägg. Hvad som säges under rubrik »The Alphabet», vill jag ej vidare yttra mig om, blott såsom min mening nämna, att förf. gjort bäst i att föranstalta ett kortare sammandrag af ljudläran i Sweet's »Spoken Swedish», då hon eljes anför några rader därur i fråga om aksenten och sålunda känner detta arbete.

Miss O.'s svenska grammatik vimlar af tryckfel, oriktigheter, danismer: s. 7 tecknas speciellt *däg* och *dägen* (d. v. s. uttalas med kort a); *behagede* s. 38, *pibe* s. 49, *Fruen* s. 49, *beklage* s. 56, *taler* s. 56 m. fl. dylika, *viste sanheten* s. 65, *gå i sällskap* (go into society) s. 61, *impf. husholdte* s. 55, *lefte* (lefde or left) s. 58, *kl. är tre kvarter* på fyra s. 48, *sådan något* (något sådant) s. 55, *inf. gi* (gifva) s. 58, *enkaman* s. 60. S. 50 säges en generals och en prests fru heta *generalinna*, *prestinna*

af ett exempel: *han var frisk*, o. s. v., o. s. v. Till slut må anföras öfversättningen *utom att han haltade något* = he was fresh and cool, although he had not stopped on the way; hvilket visar, att förf. ej känner betydelsen af de enklaste ord. De få vattenhaltiga fraser, som förekomma, se ut, som om de vore utplockade ur någon turisthandbok. Det torde vara öfverflödigt att säga, att detta opus i nuvarande skick svårligen kan gagna hvarken det vetenskapliga eller det praktiska språkstudiet. Priset är kanske skäligen högt i förhållande till omfånget. I ersättning ha förläggarna låtit inhäfta en tjock katalog, så att det hela blifvit en ganska respektabel volym.

Gust. Stjernström.

Af *De svenska landsmålen* ha nu utkommit:

B. II, h. 3. H. Vendell, Runömålet, Ljud och formlära samt ordbok; ss. 1—64.

B. II, h. 9. Från södra Sverge. Stycken på folk-mål. 121 ss.

B. II, h. 11. G. Eneström, Anteckningar om tvänne dalvisor. 16 ss.

B. V, h. 3. J. Nordlander, Fäbodväsendet i Ångermanland, med sidoblick på förhållandena i närliggande landskap. 46 ss.

Bihang II, h. 1. A. Noreen och H. Schück, 1500- och 1600-talens visböcker. I. Harald Oluffsons visbok. 98 ss.

Universitets-Jubilæets danske Samfunds senaste publikationer utgöras af:

1. *Kalkar, Otto*, Ordbog til det ældre danske sprog, h. 8 (s. 705—832, forsolde—føre). Pr. 4 kr.

2. *Grønberg, O. L.*, Optegnelser på Vendelbomål, udg. ved O. Nielsen, s. 225—294 + VIII (h. 3, slut-häfte). Pr. 2 kr.

3. *Thomas a Kempis'* fire Bøger om Kristi Efterfølgelse, udg. af F. Rønning, h. 2 (s. 81—160). Pr. 2 kr.

Samfundets til udgivelse af gammel nordisk litteratur publikationer för 1884 hafva nu utdelats och utgöras af:

1. *Den tredje og fjærde grammatiske afhandling i Snorres Edda*, tilligemed de grammatiske afhandlingens prolog og to andre tillæg, udg. af Björn Magnússon Olsen, LXXXII + 342 ss. Pr. 8 kr.

2. *Småstykker* 1—3 (inh.: Kr. Kälund, Et gammelnorsk rune-rim og nogle islandske rune-remser; M. Lorenzen, Gammeldanske glosser i cod. A. M. 202, 8:o; G. Porláksson, Islandsk-latinske gloser i et kalendarium i A. M. 249, fol.) samt Årsberetning for 1884. 99 + 16 ss. Pr. 3 kr.

Skattegraveren, udg. af E. T. Kristensen. 1884, nr. 24 (B. II, ss. 225—240), 1885 nr. 1—4 (B. III, ss. 1—80).

Fritzner, Johan, Ordbog over det gamle norske sprog Omarb. udg. 5 h. (*fara—framskapan*) ss. 385—480. Pr. 1,50.

Afzelius, J. Arvid, Engelska synonymer för elementarundervisningen, sammanställda och med öfningar försedda. I. Synonymsamling. 108 ss. liten 8:o. Göteborg 1884. Förf.'s förlag. Pr. 1 kr.

Burg, Fritz, Die älteren nordischen runeninschriften. Eine sprachwissenschaftliche untersuchung. 176 ss. Berlin, Weidmannsche buchhandlung, 1885. Pr. 4 mark.

Kölbing, Eugén, Amis and Amiloun, zugleich mit der altfranzösischen quelle herausgegeben. Nebst einer beilage: Amicus ok Amlius Rímur. CXXXI + 256 ss. Heilbronn, 1884. Gebr. Heminger. Pr. 7 mark. (Altenglische bibliothek, hrsg. v. E. Kölbing, B. II.)

Internationale Zeitschrift für allgemeine sprachwissenschaft, hrzg. von F. Techmer. I Band, 2 Heft. Ss. 257—519. Inhalt: O. Donner, Über den einfluss des litanischen auf die finnischen sprachen; G. v. d. Gabelentz, Zur grammatishen beurteilung des chinesisichen; K. Himly, Über die einsilbigen sprachen des südöstlichen Asiens; N. Kruszewski, Prinzipien der sprachentwicklung; J. A. Lundell, Sur l'étude des patois; A. F. Pott, Einleitung in die allgemeine sprachwissenschaft; W. Radloff, Lesen und lesenlernen; W. Radloff, Zur sprache der Komanen; W. v. Humboldt, Grundzüge des allgemeinen sprachtypus; A. S. Gatschet & C. de Harlez, Besprechungen; F. Techmer, Bibliographi 1883; Mitteilungen; Register.

Matematiska vetenskaper.

Wassmuth, A., Die Elektrizität und ihre Anwendungen. Leipzig & Prag, 1885.

De upptäkter, som på senare tider gjorts inom elektricitetslärans område, och hvilka sprida gagn inom alt vidare kretsar, ha hos allmänheten alstrat ett kämbart behof att i någon mån få tränga de egendomliga företeelser inpå lifvet, hvilka dagligen upprepas inför dess ögon. Så har en ganska ymnig literatur uppstått, hvilken, på nästan alla språk, söker redogöra för de elektriska fenomenen. De flesta arbeten inom nämnda bransch utgöras dock till väsentlig grad af ett slags katalogisk och rent beskrifvande öfversikt af en massa företeelser inom det nära nog obegränsade området, hvarför de verka tröttande på läsaren samt från vetenskaplig synpunkt äga ett tämligen obetydligt intresse.

En helt annan och vida svårare väg har författaren af ofvanstående arbete valt. Visserligen fordrar han af sina läsare vissa förkunskaper och en ej obetydlig eftertanke — arbetet utgör också ett band af Universal-Bibliothek für Gebildete — men har läsaren väl gjort sig det besväret att ordentligt läsa igenom den ej altför vidlyftiga skriften, torde hans behållning därpå ej vara obetydlig. Ty författarens framställningssätt, som alltid mycket nära ansluter sig till det rent vetenskapliga, gör af det behandlade ämnet ett verkligen sammanhängande helt och är vida skildt från det flacka och ytliga uppräknande af detaljer, som tydligen altför nära legat till hands för de fleste bearbetare af samma ämne. Emellertid behandlar förf. med synnerlig omsorg de afdelningar, som för allmänheten ha ett större intresse, såsom telegrafi, telefoni och läran om elektriskt ljus och billiga elektricitetskällor för tekniskt behof. Arbetet torde därför kunna rekommenderas såväl hos lärare vid skolor och teknici som den intresserade allmänheten. Då dessutom utstyrseln är god och priset i ovanlig grad billigt,

torde en vidsträkt spridning af nämnda skrift kunna påräknas.

S. A.

Nordlund, K. P., Tabeller för prisberäkningar i engelskt mynt, uppställda efter decimalsystemet. XII + 28 ss. Upsala, 1884. W. Schultz. Pr. b. 1,50.

Naturvetenskap.

Hjelt, Edvard, Bruchstücke aus den Briefen F. Wöhlers an J. J. Berzelius. Berlin, Verlag von Robert Oppenheim, 1884. 56 sidor liten, 8:o.

Af utländska kemister finnes ingen, som stått i närmare förbindelse med Sverige och svenska förhållanden än den för 2 1/2 år sedan afidne professorn i kemi i Göttingen F. Wöhler. Alt sedan han vintern 1823—1824 arbetade på Berzelii laboratorium i Stockholm, underhöll han en liflig brefväxling med sin lärare och vän Berzelius och öfversatte dennes i vetenskapsakademiens skrifter på svenska publicerade årsberättelser och ombesörjde den tyska upplagan af hans stora lärobok i kemi. Att Wöhler ända in i sin sena ålderdom lifligt erinrade sig sina intryck från vistelsen i Sverige och därpå satte det högsta värde, visa hans "Jugenderinnerungen eines Chemikers", meddelade i "Berichte der Deutschen chemischen Gesellschaft" 1875 och i öfversättning intagna i Ny Illustrerad Tidning 1876. Denna uppsats innehåller en fängslande kulturbild från det vetenskapliga lifvet i Sverges hufvudstad på 1820-talet och särskildt från Berzelii klassiska laboratorium, som då var det mest berömda i världen.

Efter Berzelii död blefvo Wöhlers bref till honom vetenskapsakademiens i Stockholm tillhörighet, och genom gåfva af Wöhler hafva sedan med dessa förenats de bref, han själf fick emottaga af Berzelius. Denna vidlyftiga korrespondans (Wöhlers bref till Berzelius under åren 1823—1846 uppgå till ett antal af 230) mellan de så framstående männen erbjuder ett synnerligt stort intresse och förtjänar utan tvifvel att till största delen offentliggöras. Tidpunkten härför är dock ännu ej kommen, då Wöhler bestämt, att Berzelii bref med några undantag ej få för sådant ändamål användas före år 1900. En smakbit, och en mycket läcker sådan, har emellertid meddelats allmänheten genom föreliggande "Bruchstücke", som prof. E. Hjelt i Helsingfors utplockat och på ett talangfullt sätt hopbundit. Det lilla häftet vilja vi på det lifligaste anbefalla åt de svenska kemister, som ej redan tagit del därpå, och äfven åt andra bildade svenskar, för hvilka en inblick i vår store landsmans lif och umgängessätt kan vara af intresse.

Som ett prof på den ton, de båda vännerna understundom anslogo i sina förtroliga bref till hvarandra, kunna vi ej neka oss nöjet ur den föreliggande samlingen aftrycka ett stycke af ett bref*) från Berzelius. Svensken Sefström upptäckte år 1830 elementet vanadin. Wöhler, underrättad härom, erinrade sig att han 2 år förut ur ett mexikanskt mineral hade isolerat ett ämne, som gaf förut okända reaktioner, men hvilket han ej vidare kom-

*) Först publicerad i Deutsche Revue III, 7.

mit att undersöka. Profvet fans kvar, och han öfversände det till Berzelius för pröfning på vanadin. Denne svarade följande: "— — Was die überschickte kleine Probe der Substanz mit dem ? betrifft, so will ich folgende Geschichte erzählen: Im hohen Norden wohnte in alter Zeit die Göttin Vanadis, schön und liebenswürdig. Eines Tages klopfte es an die Thür. Die Göttin war beqvem und dachte: es kann wohl noch einmal angeklopft werden; aber es klopfte nicht mehr, sondern der Klopfer ging weiter. Die Göttin, neugierig, wer es sein könne, dem es so sleichgültig war, eingelassen zu werden, sprang an's Fenster und erblickte noch den Weggehenden. Ach, sagte sie für sich, das ist der Schalk Wöhler! Nun, das hat er ganz verdient, da ihm so wenig daran lag, hereinzukommen. Nach einigen Tagen klopfte es wieder an die Thür und zwar wiederholt und stark. Die Göttin ging selbst zu öffnen; es war Sefström der eintrat, und eine Folge dieser Begegnung war die Geburt des Vanadins. Ihre Probe mit dem ? ist in der That Vanadin-oxyd." O. W.—n.

Förhandlingar vid de skandinaviska naturforskarnes tolfte möte i Stockholm från den 7 till den 14 Juli 1880. VIII+800 ss. Sthlm 1885. P. A. Norstedt & Söner.

Tekniska vetenskaper.

v. **Post, H.**, Om betesmarkernas och ängarnes förbättring. Utg. på föranstaltande af Kgl. Landtbruksakademien. 56 ss. 8:o (småskrifter i landtbruk, I). Stockholm 1884. Pris 50 öre.

Med jordbrukets allt mer tilltagande intensitet har i vårt land liksom i andra följt en fortgående uppodling af förr gräsbärande mark till åker, så att nu jämförelsevis föga återstår af forna tiders naturliga ängar och beteshagar. Våra vanliga jordslag fordra emellertid för sin fortvarande fruktbarhet med nödvändighet gödsling med mullbildande gödsel, och det har därför blifvit ett tvång att, i samma mån jordens brukning blifvit intensivare, öka kreatursstocken och därmed äfven foderskörden, och det så mycket mer som de låga prisen på säd och jämförelsevis höga på spannmål göra ladugårdsskötsel till den mest inkomstbringande delen af landthushållningen. Till detta måls vinnande har man hufvudsakligen sökt att uppdrifva afkastningen af de artificiella vallarna, och för närvarande pågår i denna riktning en liflig rörelse i vårt land. Förf. till föreliggande lilla häfte framhåller ett annat sätt att nå samma mål eller att taga vara på den naturliga gräsmark, som ännu finnes ouppodlad. Denna får till största delen ligga alldeles vanskött, intet göres för att befördra dess växtlighet, och ytterst ringa afkastning vinnes af densamma, ett magert bete åt ungdjur och dragare, och 4—6, ja tio tunmland fordras för att föda ett enda större djur. Och dock äro dessa marker ej ofruktbara genom någon jordens sämre beskaffenhet; vid uppodling lemna de ofta fruktbara fält, och deras uppbringande till högre fruktbarhet är därför i hög grad önskvärd. Förf. lemna en ganska fullständig men dock öfversiktlig och lättläst framställning om, huru man skall gå till väga vid detta arbete medels röjning,

gödsling och insädd af bättre växter. Han är en varm förespråkare för kvarlämnande af spridda träd på betesmarker, i det de befördra jordens afkastning, bereda kreaturen skygd och trefnad samt lämna en ej föraktvärd virkesafkastning. Det lilla häftet synes vara förtjänt af vidsträkt spridning och förtjänar genom sin klara och goda stil såväl som de praktiska vinkar det lämnar väl att blifva en verklig folkbok.

H. Juhlin Dannfelt.

Eriksson, Jakob, Om potatissjukan, dess historia och natur samt skyddsmedlen deremot. Med tvänne tabeller öfver potatissjukans utbredning inom Sverige 1874—1883. (Aftryck ur Kgl. Landtbr.-Akad:s handl. och tidskr. 1884, n:o 5 o. 6.) IV + 68 ss. Stockholm 1884, P. A. Norstedt & Söner.

Blandade ämnen.

Lindergrener, P. L., 7 aar paa Java og Sumatra. 70 ss. Christiania, Alb. Cammermeyer. Pr. 0,75.

Så lyder titeln på ett litet anspråklöst häfte utkommet hos Cammermeyer i Kristiania. Det är skrifvet på norska af en svensk i holländsk tjänst och behandlar hufvudsakligen kriget i Atchin. Den nordiska literaturen är just ej rik på skildringar från de tropiska länderna. Därför mottaga vi med glädje äfven smärre skildringar, helst när de som denna bära prägeln af att vara stödda på upplefvade händelser och egna intryck och framföras på ett flärdlost och okonstladt språk.

Stormningen af fästet i Anagalong och striden vid Analabo äro lifligt berättade, likaså åtskilliga andra episoder från författarens ganska äfventyrsrika vistelse på Sundaöarna. C. B.

Willkomm, Moritz, Die pyrenäische halbinsel; II abteilung. VI + 243 ss. Mit 11 vollbilder und 27 abbildungen. (Der weltteil Europa in einzeldarstellungen II; Das wissen der gegenwart, B. XXXI). Leipzig, G. Freytag; Prag, F. Tempsky, 1884. Pr. 1 mark, b.

Hellstenius, J., Barnadödligheten i Vesternorrlands och Jemtlands län. Ett föredrag hållet till förmån för Eugeniahemmet. 23 ss., en karta. Stockholm, 1884. P. A. Norstedt & Söner. Pr. 0,75.

Nordisk tidskrift. Utg. af Letterstedtska föreningen, 1885: 1. C. St. A. Bille, Folkeligt Selvstyre i de Forenede Stater. R. Törneblad, Den svenska läroverkskomiténs af 1882—1884 betänkande. I. A. Blytt, Om vexlinger i veirlaget gjennem tidernes løb. — Literatur- och konst-öfversigt. — Nyutkomna böcker.

Finsk Tidskrift. Utg. af C. G. Estlander, Wilh. Bolin och Fredr. Elfving. XVIII: 1. E. Schybergson, Om gift kvinnas eganderätt. Fredr. Elfving, den religiösa frågan i vårt land. V. M. v. B., Något om partibenämningar. F. Gustafsson, Porthans pedagogik. R. F. v. Willebrand, En modern författare. —

Nyare fransk poesi, öfvers. af G. Björkman. — I bokhandeln. — Öfversigt.

Ny svensk tidskrift, utg. af R. Geijer. 1885, februari. Innehåll: C. Snoilsky, Klabauterman; Seved Ribbing, Om den samtida dikten och dess förkärlek för sjukdomsskildring; A. Manzoni, Den femte maj, öfvers. af A. Lichtenberg; Salv. Farina, Intermezzo, öfvers. af H. v. Feilitzen; Chr. Cavallin, Antonius och Kleopatra; S—e, »Vildanden» på dramatiska teatern; —pt, Nyare norsk och svensk bibliografisk litteratur, m. fl. anmälningar.

Tilskueren, Maanedsskrift udg. af N. Neergaard. Januar 1885. Inhold: G. Brandes, Arne Garborg; Fru E. Juel-Hansen, De tolv smaa profeter; C. St. A. Bille, Nævningeretter i Nordamerika; P. Bourget, Brev fra Paris; Frk. M. Pingel, Prinsesse Charlotte af Wales; H. Schwanenflügel, Ludv. Holberg af G. Brandes; H. Bang, Teatrene.

Nyt tidskrift, Fjerde aarg. h. 1. Indhold: Kr. Janson, En bygdekonge; Alvilde Prydz, Inger sypige; C. C., Spilte bestræbelser; A. M. Hansen, Kvindesag og kvindedragt; Dr. Jessen, Om benegtelse af aarsagsforholdet mellem det materielle og saakaldte sjælelige; Gina Krog, Gjensvar til prof. Fr. Petersen; Aimar Grønvold, Musik; C. C., En Malström af J. Lie; J. E. Sars, Holbergs-jubilæet. Georg Brandes' festskrift.

Universitetsangelägenheter.

Upsala.

Större konsistoriet.

Den 14 januari. Enligt ankommen skrifvelse hade kanslern den 29 sisl. december tillagt docenten K. M. Thordén ett rörligt docentstipendium för en tid af ytterligare 3 år, räknadt från den 1 sisl. november.

Sedan genom prof. C. A. Cornelii utnämning till biskop i Linköpings stift professuren i kyrkohistoria blifvit ledig, beslöt kons., att den tid af en månad, inom hvilken teologiska fakulteten ägde att till erhållande af nämnda professorsämbete anmäla någon för utmärkt skicklighet känd vetenskapsman, skulle räknas, från denna dag.

Kons. utsatte tid till tisdagen den 14 nästkommande april, inom hvilken sökandena till e. o. professuren i analytisk kemi — docenterna P. Claësson, O. Widman och Å. G. Ekstrand — ägde att genom lärdomsprof ytterligare ådagalägga sin skicklighet till den sökta tjänsten.

Sedan universitetets rektor den 19 sisl. dec. hos komitén för universitetsbyggnadens uppförande anmält, att han jämte särskildt utsedde komiterade vid öfverläggningen med byggmästaren Hallström numera slutbehandlat frågan om iordningsställande af vissa lokaler i universitetsbyggnaden, innan densamma i dess helhet blefve färdig och afsynad, i hvilket hänseende rektor afgifvit ett skriftligen sammanfattadt förslag, så hade byggnadskomitén den 22 i samma månad beslutat att visserligen hos kons. anmäla ifrågavarande förslag, men att komitén, som uteslutande hade att fästa sig vid själfva byggnadsarbetet, för sin del icke ville tillstyrka förslaget, när detsamma enligt komiténs åsikt medförde svårigheter och hinder för byggnadsarbetenas ostörda fortgång och afslutande. Med afseende å hvad byggnadskomitén anfört därom, att det ifrågavarande förslaget antagande komme att medföra svårigheter och hinder för byggnadsarbetenas ostörda fortgång och fullbordande, fann kons. skäligt låta ifrågavarande förslag bero på vidare anmälan.

En af docenten C. V. S. Aurivillius såsom innehafvare af det

större Sederholmska inrikes resestipendiet för förlidet år afgifven reseberättelse skulle bland konsistoriets ledamöter cirkulera.

Sedan förre innehafvaren af Wallmarkska stipendiet, docenten E. Pfannenstiel, den 6 maj 1884 erhållit ett Filéns legat, hade docenten N. F. Nilén, som den 28 nov. samma år valts till Wallmarkska stipendiat, anhållit, att, då han varit anställd såsom docent från den 20 mars 1884, han måtte få uppbära Wallmarkska stipendiet äfven för värterminen samma år. I enlighet med inspektors för stipendiet mening fann kons. sig icke kunna bifalla docentens framställning.

Den 30 jan. I enlighet med hvad byggnadskomitén föreslagit beslöt kons. hos kanslern hemställa att för nödig förändring af yttertrappan till universitetsbyggnadens hufvudingång måtte från reservfonden anvisas en summa af 6,045 kr. 80 öre. Beslutet fattades genom votering med 8 röster mot 7. Minoriten ville för ändamålet anslå endast 5,195 kr. 80 öre. Prof. Fries ansåg att förslaget borde uppskjutas för att behandlas i sammanhang med den ännu oafgjorda frågan om planering och terrassering kring universitetsbyggnaden.

Stockholm.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Föreläsningar och öfningar värterminen 1885.

Prof. v. Düben, deskriptiv anatomi, leder dissektionerna och anställer examineratorier.

Doc. Berg, meddelar undervisning uti kirurgisk anatomi i samband med operationsöfningar på kadaver.

Amanuens *Sellergren* och e. o. amanuens *Bissmark* handleda de studerande vid dissektionerna.

E. o. prof. *Retzius*, föreläser och demonstrerar histologi.

Prof. *Lovén*, tjänstledig.

Laborator *Tigerstedt*, experimentell fysiologi, leder öfningarna på det fysiologiska laboratoriet.

Aman. *Santesson*, handleder vid de praktiska öfningarna på institutets fysiologiska laboratorium.

T. f. prof. *Mörner*, farmaceutisk kemi.

E. o. labor. *Jolin*, leder de praktiska öfningarna på det kemiska laboratoriet.

E. o. aman. *Bengtson*, tillhandagår de studerande med råd och upplysningar.

E. o. prof. *Sandahl*, farmakognosi, farmakodynamik.

Prof. *Bruzélius*, tjänstledig under januari—mars, håller medicinsk klinik och poliklinik under augusti och september månader.

E. o. prof. *Wising*, håller medicinsk klinik och poliklinik under april—juli.

Doc. *Curman* meddelar enskild undervisning i balneologi och klimatologi.

„ *Edgren*, håller medicinsk klinik och poliklinik under januari—mars.

Aman. *Håkansson*, tillhandagår de tjänstgörande vid kliniken med råd och upplysningar.

Prof. *Santesson*, lemnar under april—juli månader klinisk undervisning i speciell kirurgisk patologi och operationslära samt leder samma dagar den kirurgiska polikliniken därtädes.

E. o. prof. *Rossander*, meddelar under januari—mars samt augusti och september klinisk undervisning i speciell kirurgisk patologi och oftalmiatrik, leder samma dagar den kirurgiska polikliniken samt den pediatrik-kirurgiska kliniken.

Doc. *Zander*, meddelar enskild undervisning i medicinsk gymnastik.

„ *Widmark*, meddelar enskild undervisning i ögonspegelns bruk samt i ögats operationslära.

Aman. *Hallin*, handleder uti anläggandet af förband och bandager.

„ *Lennander*, för den pediatrik-kirurgiska kliniken.

Prof. *Anderson*, föreläser till mars månads slut samt under augusti och september månader öfver de obstetriska operationerna samt öfver kvinnosjukdomarna, hvarjämte han handleder de tjänstgörande i den obstetriska och gynekologiska explorationen.

E. o. prof. *Netzel*, meddelar klinisk undervisning.

- Doc. *Salin*, håller under april—juli månader gynekologisk klinik.
Aman. *Haggström*, tillhandagår de tjänstgörande vid obstetriska kliniken med råd och upplysningar.
„ *Wilkens*, tillhandagår de vid gynekologiska kliniken tjänstgörande med råd och upplysningar.
Prof. *Medin*, till och med mars samt under augusti och september, klinisk undervisning i barnsjukdomarnas diagnos och behandling.
T. f. e. o. prof. *Warn*, under april—juli klinisk undervisning.
Aman. *Schmidt*, tillhandagår de tjänstgörande med råd och upplysningar.
„ *v. Hofsten*, demonstrerar de på allmänna barnhuset skeende liköppningar.
Prof. *Key*, tjänstledig.
E. o. prof. *Wallis*, föredrag i patologisk anatomi, åtföljda af mikroskopiska förevisningar och preparationer, samt föredrag i allmän patologi; demonstrerar de å Sabbatsbergs sjukhus skeende liköppningar.
T. f. laborator *Key-Aberg*, demonstrerar liköppningarna vid patol.-anat. institutionen och leder de å den patol.-anat. institutionen pågående histologiska öfningarna.
Aman. *Bergfors*, tillhandagår med råd och upplysningar vid liköppningarna samt de mikroskopiska demonstrationerna och öfningarna å patologisk-anatomiska institutionen.
Prof. *Heyman*, helsovårdslära.
E. o. prof. *Jäderholm*, meddelar undervisning i rätts- och statsmedicin samt handledning i verkställandet af rättsmedicinska liköppningar och undersökningar
Aman. *Pettersson*, tillhandagår de studerande med upplysningar i dessa ämnen.
E. o. professor *Björnström*, meddelar undervisning i sjuksjukdomarnas diagnos och behandling samt deras förhållande till rättsväsendet.
E. o. prof. *Ödmansson*, en lärokurs i de veneriska sjukdomarnas diagnos och behandling.
Doc. *Velander*, en enskild kurs i syfilidologi.

Kristiania.

Foreläsningar i 1:ste Semester 1885.

Det theologiske Fakultet.

- Prof. *Caspari*, Matthæi Evangelium og Indledning i det G. T:s profetiske Skrifter.
„ *G. Johnson*, Befordrationens Historie.
„ *F. V. Bugge*, Paulus' første Brev til Korinthierne.
„ *F. Petersen*, Systematisk Theologi og praktisk Fortolkning af Dele af det nye Testamente.
„ *E. M. Myhre*, Fortolkning af Herrens Lignelser; skriftlige Øvelser i nytestamentlig Exegese.
Univ.-Stip. *S. Odland*, Fortolkning af Jakobs Brev.
Dr theol. *K. K. Tønning*, Den kristelige Dogmatiks Indledning.

Det juridiske Fakultet.

- Prof. *Aschehoug*, Norges Statistik; sammenlignende Fremstilling af de tre skandinaviske Rigers Statsret; ett kortfattet Kursus over Norges Statsforfatning.
„ *Fr. Brandt*, Norsk Tingsret (fra Afsnittet om Sameie).
„ (*L. M. B. Aubert* opholder sig i Udlandet for sin Helbreds Skyld.)
„ *M. Ingstad*, Romersk Familieret; romersk Arveret.
„ *B. Getz*, Strafferettens specielle Del; Civilprocessen.
„ *E. Hertzberg*, Statsøkonomiens Elementer.
(Univ.-Stip. *Hagrup* holder i dette Semester ikke Forelæsninger.)

Det medicinske Fakultet.

- Prof. *E. Winge*, Speciel Pathologi og Therapi; klinisk Undervisning i Medicin.
„ *F. Lochmann*, Hygiene; Farmakologi.
„ *I. Nicolaysen*, Speciel Kirurgi; klinisk Undervisning i Kirurgi.
„ *H. Heiberg*, Obduktioner med dertil knyttede Examinatorier; Læren om Plante- og Dyreparasiter; Retsmedicin; Demonstration af patologisk-anatomiske Præparater

- Desuden Veiledning paa Rigshospitalets Laboratorium i Obduktioner og histologiske Øvelser.
„ *I. Hjort*, Øiensygdomme; Akiurgi; klinisk Undervisning i Kirurgi og Øiensygdomme.
„ *I. Worm-Müller*, Læren om den dyriske Varme og Stofvexelen; Nervefysiologi; Kursus i fysiologisk Kemi og Ledelse af Arbejderne i det fysiologiske Institut.
„ *E. Schönberg*, Gynækologi; Fødselsvidenskab; Pædiatrik; klinisk Undervisning i Fødselsvidenskab samt pædiatrisk og gynækologisk Poliklinik.
„ *Iac. Heiberg*, Kropkjernen med levende Model; praktiske anatomiske Øvelser.
Overlæge *Bidenkap*, Hudens Sygdomme; klinisk Undervisning og Poliklinik.
„ *E. Bull*, Klinisk Veiledning i Sygeexamination og fysikalske Undersøgelsesmetoder; Poliklinik.
Prosektor *I. O. Hennem*, Sandseorganernes Udvikling og Histologi; Nervesystemets Histologi; Dissektionsøvelser.

Det historisk-filosofiske Fakultet.

- Prof. *M. I. Monrad*, Ethik; udvalgte Punkter af Religionsfilosofien.
„ *C. R. Unger*, Schillers "Jomfruen fra Orleans"; Goethes "Torquato Tasso"; Digte af Walter von der Vogelweide; Øvelser i at læse gammelnorske Haandskrifter.
„ *I. A. Friis*, Foredrag over det lappiske og det finske Sprog.
„ *I. P. Broch*, Fortolkning af Dommernes Bog, Zamachschari's arabiske Grammatik, al-Mufassal, Kirsch's syriske Chrestomathi; Begyndelsesgrundene af det arabiske Sprog.
„ (*O. Rygh* er i dette Semester fritagen for at holde Forelæsninger.)
„ *P. O. Schjøtt*, Græske Statsantikviteter; Oedipus rex.
„ *C. Bang*, Den dansk-norske literære Kultur; kommenterer en dansk eller norsk Digter; norske og svenske Læseøvelser.
„ *Ioh. F. B. Storm*, Fransk Grammatik; norsk Fonetik; praktiske Øvelser.
„ *I. P. Weisse*, Cicero's 4:de Tale mod Verres; den romerske Statsforfatning.
„ *L. Daae*, Europas Historie i det 18:de Aarhundrede; Norges Kirkehistorie i Middelalderen.
„ *G. Storm*, Kilderne til Kong Sverres Historie, navnlig Sverres Saga.
„ *Pontus Wikner*, Filosofiens Historie.
(*Sophus Bugge* opholder sig i dette Semester i Udlandet.)
„ *I. E. Sars*, Norges og Danmarks Historie i det 17:de og 18:de Aarhundrede.
„ *L. Dietrichson*, Den norske Bygningskunsts Historie i middelalderen fra Haakon IV's Thronbestigelse til Reformationens Indførelse (1217—1537); Veiledning i Benyttelsen af Skulpturmuseets Samlinger.
„ *I. D. C. Lieblein*, Ægypternes Lære om det evige Liv; Fortolkning af udvalgte Stykker af O. v. Lemm's Bog: "Egyptische Lesestücke".
„ *O. Skavlan*, Engelsk Literaturhistorie i den senere Del af Dronning Elisabeths Tidsalder.
Univ.-Stipp. *L. B. Stenersen*, Athens Topografi; Øvelser i Latinskrievning.
„ *Y. Nielsen*, Norges Historie i 1814.
„ *A. Torp*, Græsk Lydlære.

Det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet.

- Prof. *E. B. Münster*, Metallurgi.
„ *C. Fearnley*, Gravitationsteorien; theoretisk Astronomi.
„ *Theod. Kjerulf*, Mineralogi, Geologi, Ekursioner.
„ *P. Waage*, Uorganisk Kemi; Veiledning paa Laboratoriet.
„ *C. A. Bjerknes*, Differentialregning; specielle hydrodynamiske Problemer, navnlig Kugleproblemerne.
„ *F. C. Schübeler*, Planterigets Naturhistorie; Planternes Forekomst og Udviklingshistorie.
„ *H. Mohn*, Fysisk Geografi (Meteorologi).
„ *C. M. Guldberg*, Dynamik; Maskinlære.

- ” *Th. Hiortdahl*, Organisk Kemi; Veiledning i analytisk og praktisk Kemi paa Laboratoriet.
 ” *G. O. Sars*, Anthropologi; en Oversigt over det zoologiske System.
 ” *O. E. Schiøtz*, Experimentalphysik; Optik; Varmelære; Veiledning i praktiske Øvelser paa det fysiske Laboratorium.
 ” (*O. I. Broch* opholder sig i dette Semester i Udlandet.)
 ” *M. S. Lie*, Projectivisk Plan-Geometri; partielle Differential-ligninger.
 ” *A. Blytt*, Almindelig Botanik; Frøplanternes Morfologi; plante-anatomiske Undersøgelser; Ekspeditioner.
 Univ.-Stipp. *A. Helland*, Bergbygning; Norges Overflades Beskaffenhed.
 ” *E. Holst*, Den hele Funktions Egenskaber; Flader af 3:die Orden.
 ” *S. Wleugel*, Analytisk Kemi.
 Observator *H. Geelmuyden*, Astronomiens Elementer.

København.

Personalforhold

Under 12 decbr 1884 er etatsraad, dr. phil. & med. *J. J. S. Steenstrup* allernaadigst entlediget fra det ham betroede embede som prof. i zoologi og den dermed forbundne bestyrelse af universitetets zoologiske museum i naade og med pension fra 1 april 1885 at regne.

Under 28 januar er inspektør ved zoologiske museum, dr. phil. *C. F. Lütken* allernaadigst beskikket til professor i zoologi fra 1 april 1885 at regne.

Ministeriet har under 21 januar meddelt prof., lic. theol. *Stühr* fritagelse for de ham paahvilende embedsforretninger under det theologiske fakultet i februar og marts maaned samt reisetilladelse til udlandet i videnskabeligt øjemed.

Under 30 januar har ministeriet meddelt prof., dr. med. *Panum* rejsetilladelse til *Lund* for at deltage i bedømmelsen ved konkurrencen til det ledige professorat i psykiologi og embryologi.

Ministeriet har under 30 januar fritaget inspektør ved zoologisk museum, dr. phil. *Lütken* for at holde forelæsninger i foraarshalvaaret 1885.

Under 27 januar har ministeriet meddelt lektor *Chievitz* rejsetilladelse i februar maaned.

Akademiske grader.

Doktorgraden i filosofi er d. 18 decbr. 1884 erhvervet af cand. mag. *Will. E. Sørensen*. Afhandling: "Om lydorganer hos fiske, en physiologisk og komparativ-anatomisk undersøgelse". Opponent: prof. etatsraad, dr. med. & phil. *Steenstrup* og *Holten*.

Doktorgraden i medicin erhvervedes d. 19 decbr. af cand. med. & chir. *P. Joh's F. Kaarsberg*. Afh.: "Om den Emmetske ruptur". Opp.: prof. *Sawtorph* og dr. med. *Stadfeldt*.

Doktorgraden i filosofi er d. 22 decbr. erhvervet af cand. juris *C. A. Nissen*. Afh.: "Forsøg til en middelnedertysk syntax". Opp.: docc.: dr. phil. *H. Møller* og dr. phil. *Vilh. Thomsen*.

Den juridiske doktorgrad er d. 29 januar erhvervet af cand. juris, notarius ved rets- og statsvidenskabelige fakultet, assistent i geheimarkivet *V. A. Secher*. Afh.: "Om vitterlighed og vidnebevis i den ældre danske proces, retshistoriske studier. I. Om vitterligheden". Opp.: prof. dr. juris *Matzen* og *Deuntzer*.
C. Goos.

Herrar Förläggare, som önska få sina förlagsartiklar anmälda i Nordisk Revy, ombedjas att i tid till Redaktionen insända desamma.

De tidskrifts- och tidningsnummer, i hvilka Nordisk Revy anmäles, torde benäget tillsändas Redaktionen.

På R. Almqvist & J. Wiksell's förlag:

NY SVENSK TIDSKRIFT

för kultur- och samhällsfrågor, populär vetenskap, kritik och skönliteratur, utgifven af **Reinhold Geijer**, utkommer under år 1885 enligt samma plan som under näst föregående år, i tio häften — ett i hvar månad med uppehåll under högsommaren — med tillsammans minst 40 tryckark eller 640 sidor.

Penumeration mottages i alla Skandinaviens bok-lådor och postkontor.

Priset blir fortfarande 10 kr. för helt år.

Red. skall göra sitt bästa för att kunna bjuda på ett på samma gång gediget, lättläst och omväxlande innehåll.

Red. har tillförsäkrat sig rika **belletristiska** bidrag, i bunden och obunden form, af bl. a. *H. Molander*, *A. Ch. Edgren*, *Helena Nyblom* och *Alfh. Agrell*.

Åt företeelser inom **konstens** värld och särskildt åt svenska **teaterförhållanden** kommer att egnas tillbörlig uppmärksamhet. Dessa områden representeras af *G. Upmark*, *G. Göthe*, *O. Granberg*, *G. Nordensvan*, *H. Molander* m. fl.

Det berättigade krafvet på talrika **bokanmälningar** skall man söka att tillgodose, så vidt ske kan, genom sammanhängande **öfersigter**, bl. a. genom **litteraturbref från Norge, Danmark och Finland**, af *K. Randers*, *H. Vodskov* och *A. Hultin*.

Den "**sociala**" frågan skall behandlas ur olika synpunkter af *D. Davidson* och *P. Fahlbeck*; **skolfrågan** likaså af *E. F. Gustrin* m. fl.

Februarihäftet innehåller:

Klabauterman. Dikt af *Carl Snoilsky*.

Om den samtida dikten och dess förkärlek för sjukdomsskildring, af *Sved Ribbing*.

Den femte Maj. Ode öfver Napoleon af *Alessandro Manzoni*. Fri öfersättning från Italienskan af *A. Lichtenberg*.

Intermezzo. Berättelse af *Salvatore Farina*. Öfersättning af *Hugo von Feilitzen*.

Antonius och Cleopatra, af *Christian Cavallin*.

"Vildanden" på Dramatiska teatern i Stockholm, af *S—e*.

Nyare norsk och svensk bibliografisk litteratur (*J. B. Halvorsen*: Norsk Forfatter-Lexikon 1814—1880. H. 1—7. — *Bernhard Meijer*: Svenskt Literatur-Lexikon. H. 1.), ann. af —*pt*.

Gaston Tissandier: Vetenskapliga Tidsfördrif eller Undervisning och lek } ann. af *J. Bdt*.
 Vetenskapens Martyrer }

Innehåll:

Pedrin: Socialisme og Kommunisme.

Bring: Fins något kristligt berättigadt i de moderna socialistiska sträfvandena.

v. Liszt: Lehrbuch des deutschen strafrechts.

Söderhjelm: Om Johann Elias Schlegel.

Lagerlöf: Öfersättning af Theokritos' idyller.

Seelmann: Die aussprache des latein.

Körting: Encyklopædie und methodologie der romanischen Philologie II.

Wigert & Malmberg: C. Enbloms ordförråd och ordställningar.

Otté: A simplified grammar of the swedish language.

Wassmuth: Die elektrizität med ihre Anwendungen.

Hjelt: Bruchstücke aus den briefen Wöhlers an Berzelius.

c. Post: Om betesmarkernas och ängarnes förbättring.

Lindergrener: 7 aar paa Java og Sumatra.

Universitetsangelägenheter (Upsala, Stockholm, Kristiania, København).